

HALÛK'UN DEFTERİ

Tevfik Fikret

HALÛK'UN * DEFTERİ

Defter bile denmez, sekiz on parça kâğıttır;
Üstünde Halûk'un mütereddît kalemiyle
Saf saf karalanmış yazılar, şübheli hatlar;
Bir yanda vatan bayrağı, altında şu cümle:
«Ölmek ve yaşatmak seni!» —Artık bunu attır!
Mümkün mü? Bu kıymetli kâğıtlar bana bir yâr.
Bir yâr-ı samimî; benim efsürde leyâlim
Onlarla hararetlenecek; onları kalben
İntaak ederim ân-ı füturumda, ve nevmîd
Pürsişlerim onlardaki cevval ü mülevven
Sâfiyet-i ümmîd ile titrer... Bu ne mün'im
Bir lâhza-i nisyân u şegaftır!Bunu teb'îd
İmkânını bulsaydı hayâlim ne olurdu?
Heyhat!
Ey lemha-i mükrim, ne olurdu
Teb'îdine olsaydı da imkân
Sermet-i teselli yaşasaydım...
Yok, yok, benim aksâ-yı muradım
Karşımda ne bir debdebe görmek, ne de gül-gûn
Bir hande-i pür-gamze-i ikbâl,
Ey hırs-ı zelîl, al, bütün amal,
Âmâl-i zer, âmâl-i müzehher senin olsun...
Ancak şudur aksâ-yı muradım:
Bir gölge kadar hür yaşasaydım.
Bulsaydı hayâlim buna imkân
Cidden yaşamak nimet olurdu.
Heyhat!
İnşân melek olsaydı, cihan cennet olurdu.
«Ölmek ve yaşatmak seni!» Ey pembe Halûk'un
Al sözleri... Ey Fecr-i hilâl-âvere karşı
Bir ebr-i bahârîde çakan berk-ı-şerer-hîz,
Bilmem ki bu his hangi donuk hislere karşı
Kalbinde uyanmış; bu müheyyiç kısa nutkun
Etmekte derin sadmesi tâ ruhumu tehzîz.
Ey şanlı vatan bayrağı, bir gün seni oğlum
Bir mevkib-i zî-heybet-i hürriyyet önünde .
Çekmiş görebilseydim... O pür-hande ölürken
Etmezsem eğer sevkını takdis ile secde,
Dünyada en alçak baba elbet ben olurdum.
Oğlum, onu gönlünce yaşat... Ölme fakat sen.

* Tevfik Fikret'in oğlu Halûk 1896'da İstanbul'da doğdu. 1965'te Amerikan yurttaşı olarak Park Lake kentinde kanserden öldü. «Öldüğünde 72 yaşındaydı. Fikret'in tek evlâdı olan Halûk, İstanbul Robert Koleji'ni bitirdikten sonra, yüksek öğrenim için 1909'da İskoçya'nın Glasgow şehrine gitmiş ve burada Hıristiyan dinini kabul etmiştir. Daha sonra, 1913 yılında Amerika'ya göç etmiş, mühendis olmuş, uzun yıllar değişik üniversitelerde öğretim üyeliği yapmış, 1943 yılından sonra çeşitli şehirlerin kiliselerinde vaizlik ve papazlık yapmıştır. Öldüğü zaman Park Lake şehri Presbiteryen Kilisesi başpapazıydı.»

(Cumhuriyet, 30.6.1965/Halûk için bak: Cevdet Kudret, «Babalar ile Oğullar», (Yazko Edebiyat dergisi, Mayıs 1982; Talât Sait Halman, «Halûk'un Son Vedaı», Milliyet gazetesi, 19-22 Haziran 1966)

Mütereddit: ikircimli, tereddütlü, çekingen. Hatt: çizgi, satır. Saf saf: sıra sıra. Cümle: tümce, söz, cümle. Mümkün: elde olan, olanaklı. Kıymet: değer. Yâr: dost, sevgili. Efsürde: donuk. Leyâl: geceler. Hararet: ısı, sıcaklık. Kalben: yürekten, içten. İntaak etmek: konuşurmak, dile getirmek. Fütur: usanma, yorulma, bezginlik. Nevmid: umutsuz. Pürşiş.- sorgu, soruşturma. Cevval: hareketli, hızlı. Mülevven: renkli. Sâfiyyet: saflık, temizlik. Ümmid: umut. Mün'ini: nimetli, besleyen, veren. Lâhza: an. Nisyân: unutma. Şegaf: delice sevme, aşk. Teb'îd: sürdürme, yaşatma, uzatma. İmkân: olanak. Heyhat: yazık. Lemha: parıltı, bakış. Mükrim: ikram eden, cömert. Serrest: sarhoş. Teselli: avunma. Aksa: son, uzak. Murâd: amaç, dilek, istek. Debdebe: gösteriş, görkem, şatafat. Gül-gün: gül renkli. Hande: gülüş. Pür-gamze: gamzeli. İkbâl: talih, mutluluk, dönme. Hırs: tutku,. Zelil: alçak, aşağılık. Amal: dilekler, umutlar, emeller. Zer: altın. Müzehher: çiçekli. Hür: özgür. Cidden: ciddi olarak, gerçekten. Fecr: tan, tan ağarması. Hilâl-âver: ayı getiren. Ebr: bulut. Buhari: baharlık, bahara ilişkin. Berk: şimşek. Şerer-hîz: kıvılcımlı, yalımlı. His: duygu. Müheyyic: coşturan, coşkun. Sadme: vuruş, çarpma. Tehziz: titretme. Mevkib: alay, kabile. Zî-heybet: heybetli, görkemli. Pür-hande: gülüş dolu, gülen. Şevk: ışık, sevinç, istek, coşku. Takdis: kutsama.

HALÛK'UN DEFTERİ

Defter bile denmez, sekiz on parça kâğıttır,

-Üstünde Halûk'un çekingen kalemiyle

Sıra sıra karalanmış yazılar, kuşku satırlar;

Bir yanda yurt bayrağı, altında şu söz:

«Ölmek ve yaşatmak seni!» —Artık bunu attır!

Elimde mi? Bana bir sevgili bu değerli kâğıtlar,

İçten bir dost; benim donuk gecelerim

Onlarla harlanıp ısınacak; onları içimden

Konuştururum usandığımda, ve umutsuz

Sorularım onlardaki hareketli ve renkli

Umudun saflığıyla titrer... Bu ne besleyen

Bir unutuş ve sevgi anıdır! Bunu uzatmak

Yolunu bulsaydı hayalim ne olurdu?

Yazık!

Ey cömert parıltı, ne olurdu,

Elimde olsaydı uzatmak,

Avunup sarhoş yaşasaydım...

Yok, yok, benim son dileğim

Ne gösteriştir, ne de karşımda gül renkli,

Gamzeli bir gülüşüdür talihin.

Ey alçak tutku, al bütün istekleri,

Altın dilekler, çiçekli dilekler senin olsun...

Ancak şudur son dileğim:

Bir gölge kadar özgür yaşasaydım.

Hayalim buna olanak bulsaydı

Yaşamak gerçekten nimet olurdu.

Yazık!

İnsan melek olsaydı dünya cennet olurdu.

«Ölmek ve yaşatmak seni!» Ey pembe Halûk'un

Al sözleri... Ey ay'ı getiren tana karşı

Bir bahar bulutunda çakan şimşek, alevle,

Bilmem ki bu duygu hangi donuk duygulara karşı

Gönlünde uyanmış; bu coşkun kısa söylevin

Yankısı çok derinden ruhumu titretmekte.

Ey şanlı yurt bayrağı, bir gün seni, oğlum,

Görkemli bir özgürlük alayı önünde

Çekmiş görebilseydim... O gülerek ölürken

Eğer sevincini kutsayarak varmazsam secdeye,
Dünyada en alçak baba elbet ben olurum.
Oğlum, onu gönlünce yaşat... Ama ölme sen.

ÜMİD ÖLMEZ!

Ölmek nedir şebâb için?.. Ümmîd ölür mü hiç?
Fâni beşer o çeşme-i hıızrın zülâlîni
Bir an tecerrü' etmese her dem zevalini
Tacil eden şu nûsg-i hayâtında mündemiç
Hâin sümûma karşı nasıl, hangi kuvvetin
Nûşâbe-çîn-i feyzi olur? Hangi cân-firib
Ezhâr-ı tesliyetle eder şûre-i nasîb
Enzâr-ı hadşe-dârmı tatmin? O cennetin
Mahrumu kalmasın beşeriyet ki bî-huzûr
Eyler şu köhne berzahı pek neş'esiz mürur!

Ümid: Umut. Şebâb: gençlik. Fâni: ölümlü. Beşer: insan. Çeşme: pınar, çeşme. Hızır: hızır. Zülâl: güzel su. Tecerrü: yudum yudum içme, yudumlama. Dem: çağ, zaman, an. Zeval: sona erme, tükenme, gitme. Tacil: çabuklaştırma, hızlandırma, ivdirme. Nûsg: özsu, besisuyu. Mündemiç: içine yerleşen, içinde bulunan, içine sokulmuş. Sumun: ağular, zehirler. Nûşâbe: ölümsüzlük suyu, bengisu. Çin: kıvrım, derleyen, toplayan. Feyz: bolluk, bilim, sevinç. Fi-rib: aldatan, oyun, kandıran. Ezhâr: çiçekler. Tesliyet: avunma. Sûre: çorak toprak. Enzâr: bakışlar. Hadşe-dâr: merak (ürküntü, korku) veren, gocunduran, tırmalayan. Tatmin: doyurma, yatıştırma. Mahrum: yoksun. Beşeriyet: insanlık. Bi-huzûr: •. huzursuz, tedirgin Berzah: dar boğaz, geçit, sıkıcı yer, güç. Mürur: geçme. Neş'e: sevinç, neşe.

UMUT ÖLMEZ!

Ölmek nedir gençlik için? Umut ölür mü hiç?
Ölümlü insan o hızır pınarının saf suyunu
Bir kez yudumlamasa, her an son buluşunu
Hızlandıran, hayatının özsuyna karışan
O hain ağulara karşı nasıl, hangi gücün
Yardımla ölümden kurtulur? Hangi aldatan,
Avutan çiçekler çorak toprağın
Korkulu bakışlarını yatıştırır?.. O cennetten
Yoksun kalmasın insanlık; şimdi tedirgin,
Şu eski darboğazı pek sevinmeden geçen!

BİR TASVİR ÖNÜNDE

Güldün, bu mehabet seni güldürdü; o kaşlar,
Bir ok gibi ateşli nazarlarla müsellâh
Gözler, o bakırdan göğüs, atlar
Bir kaplanın evzâi kadar tîz ü mücennah
Etvâr-ı levendâne, o bâzû-yı gazanfer
Asabını oynattı... Bu irsi ve cibillî
Necdet sana bir cedd-i ba'îdin şeref-âver
Bir tuhfesidir; sen bu cerî hûn-ı asîli
İnsanlığı ihya için îsâr edeceksin;
Hak bellediğin bir yola yalnız gideceksin!

Tasvir: tasvir, resim. Mehabet: heybet, ululuk, korkunçluk. Nazar: bakış. Müsellâh: silahlı, donanmış. Evzâ: durumlar, davranışlar. Tîz: hızlı, çevik, tez, keskin, sık. Mücennah: kanatlı. Etvâr: tavırlar, davranışlar. Levendâne: hızlı, çevik, görkemli. Bâzû: pazu, pazı. Gazanfer: arslan. Âsâb: sinirler. İrsî: soyaçekimle gelen, soydan gelen. Cibillî: yaradılıştan, doğuştan. Necdet: yiğitlik, efelik. Ced: ata, dede.

Ba'id: uzak. Şeref-âver: şeref getiren, onurlu, şerefli. Tuhfe: armağan. Hûn: kan Cerî: yürekli, cesur. Asil: soylu. ihya: yaşatma, canlandırma, İsâr: verme, saçma, dökme, cömertçe dağıtma.

BİR RESİM ÖNÜNDE

Güldün, bu büyüklerime seni güldürdü; o kaşlar,
Bir ok gibi ateşli bakışlarla donanmış
O gözler, o bakırdan göğüs, sanki atlar
Bir kaplan gibi hızlı, kanatlanmış,
Görkemli davranışları ve arslan pazusuyla
Sinirlerini oynattı... Bu doğuştan, soyundan
Gelen yiğitlik sana uzak atalardan kalma
Şerefli bir armağandır; sen bu cesur, soylu kanı
İnsanlığı yaşatmak için döneceksin;
Hak bellediğin yola yalnız gideceksin!

ZELZELE *

Bin üç yüz ondu... Henüz dün bu köhne izbeye sen
Misafir olmuşsun,
Ki hep sinirli ve hummalı hastalar gibi yer
Birden
İçin için ve uzun
Bir ihtilâc ile çarpındı, kırdı, yıktı... Keder
Ve korku yüzleri soldurdu; evler, aileler
Birer döküntü; kalanlar bütün ezik, kurada;
Bir inkisâr-ı huşu' en şerefli başlarda,
Minareler bile ser-be-zemin.
Beşer bir sadme-i meş'ûma böyle uğrar da
Biraz tenebbüh eder.
Biraz tenebbüh için bin belâ... Ne ders-i haşin! Sen işte böyle siyah günlerin misafirisin,
Hayâtın elbette
Kolay ve neş'e-fezâ bir seyahat olamayacak;
Lâkin
Bu tîh-i mihnette
Kolay ve neş'e-fezâ bir seyahatin ancak
Hayâli vardır; uzak bir serâb için koşmak
Nihâyetinde yorulmak ve boş yorulmaktır;
Hayâtı dev-i hakikatle çarpışan kazanır;
Zafer biraz da hasar
İster;
Koşan cihâd-ı maâlîye şanlı, lâkin ağır,
Mahûf adımlar atar,
Önünde zelzeleler, arkasında zelzeleler!

* 1310 (1895) yılında İstanbul'da büyük bir deprem olmuş, az önce de Halûk doğmuştur. Fikret şiirini bu iki olayın etkisiyle yazmıştır. Nitekim, ilk dize bunu dile getirmektedir.

Zelzele: deprem. Köhne : eski, köhne. İzbe: basık, loş, kuytu yer. Misafir: konuk. Hummalı: ateşli. İhtilâc: çarpıntı, seğirme, titreme. Keder: üzüntü. Kurada: eski püskü, yıkık, işe yaramaz. İnkisar: kırılma, gücenme. Huşu': eğilme, boyun eğme, korkarak baş eğme. Ser-be-zemin: başı yerde. Beşer: insan. Sadme: vurma, çarpma, sarsma. Meşum: uğursuz. Tenebbüh: uyanma. Haşin: sert kaba Belâ: yıkım belâ Neş'e-fezâ: sevinci artıran. Seyahat: yolculuk Lâkin: ama Tîh: çöl. Mihnet: sıkıntı, üzü, çile. Serâb: ılgım yalgın serap. Nihayet: uç, son. Div: dev. Hasâr: hasar zarar ziyan yıkım. Cihâd: savaş, din uğruna savaşma. Maâlî: yükseklikler, ululuklar Mahûf: korkulu, tehlikeli

DEPREM

Bin üç yüz ondu... Daha dün bu eski yıkıntıya sen
Konuk olmuştun,
Sanki sinirli ve ateşli hastalar gibi yer
Birden
İçin için ve uzun
Bir sarsıntıyla çırpındı, kırdı, yıktı... Kaygı
Ve korku soldurdu yüzleri; evler, aileler
Birer döküntü oldu; kalanlar hep ezik, yıkık;
Korkuyla boyun eğme en onurlu başlarda,
Minarelerin bile
Yerde başı.
İnsan böyle uğursuz bir vuruşla karşılaşınca
Birazcık uyanır.
Biraz uyanmak için bin belâ... Ne kaba ders!
Sen işte böyle kara günlerin konuğusun,
Yaşayışın elbette
Kolay ve sevinçli bir yolculuk olmayacak;
Ama
Bu çile çölünde
Kolay ve sevinçli bir yolculuğun ancak
Hayali vardır; uzak bir serap için koşmak
Ve sonunda yorulmak, boşuna yorulmaktır;
Hayatı gerçeğin deviyle çarpışan kazanır;
Zafer biraz da yıkım
İster;
Yüceltici savaşa koşan şanlı, ama ağır,
Korkulu adımlar atar,
Önünde depremler, arkasında depremler!

HAYAVATA *

Küçük Sandal
Küçük kolların şimdi bir muntazam
Taharrükle canlandırır tekneyi.
Onun bir beyaz martı vaz'ındaki
Hırâmıyla hem sâde hem muhteşem

Bir âheng-i seyrânı var, öyle şuh
Bir âheng-i nâzan ki hem-râz-ı ruh.

Sükûnetle Bosfor bu ulvî gece
Bir âguuş-ı takdise pek benziyor.
Ne oldun, Halûk? Titredin gizlice...
Geciktik mi? Meh-tâba bir kerre sor.

Küçük kolların şimdi gûlâne bir
Taharrükle canlandırır sandalı...
Bu sevdâlı sandalcıyı, kim bilir,
Ne müşfik hararetle bekler yalı.

Evet, serv-i simini tâkib eden
Şu pür-neş'e yol en nazar-perveri.
Bu akşam şetâretlisin pek, neden?
Hakikat, ne oldun deminden beri?

Kanatlandı şâir mizacın yine;
Güzel seçtin ithaf için teknene
O sahrâ-yı vahşet firarisinin,
O hürriyyet evlâdının nâmını...

Geçirsen de azade eyyamını,
Küçük kolların hiç hatar görmesin.

* Amerika'nın eserleri yaşayan şairi Longfellow'un bir ceylan gibi temiz, çevik ve özgür, sevimli kahramanı. Hayavata, Amerikan şairi Henry Wadsworth Longfellow'un (1807-1882) «The song of Haiwatha» (Haiwatha'nın Şarkısı) adlı 1855'te yayımlanan eserinde söz konusu edilir.

Muntazam: düzgün, düzenli. Taharrükle: hareketle, kımıldanışla. Vaz': duruş. Hıram: salınış, nazla yürüyüş. Sâde: yalın. Muhteşem: görkemli. Ahenk: uyum, uygunluk, çalıp eğlenme. Seyrân: gezinme, bakma, seyretme. Şuh: nazlı, oynak, şen, açık saçık. Nâzan: nazlı. Hem-râz: sırdaş. Bosfor: Boğaziçi, Boğaz. Sükûnet: sessizlik, dinginlik. Ulvî: yüce. Âguuş: kucak. Takdis: kutsama, kutsal bulma. Mehtâb: ayışığı. Kerre: kez. Gülâne: şeytanca, büyük bir çabayla. Müşfik: sevecen, şefkatli. Hararet: sıcaklık, ısı. Sîmin: gümüşten. Tâkib: izleme, ardından gitme. Pür-neş'e: neşe dolu, sevinçli. Nazar-perver: bakışı besleyen, göz alan, çekici. Şetaret: neşe, sevinç, şenlik. Hakikat: gerçek, gerçekten. Mizaç: yaratılış, huy. İthaf: sunma, adama. Sahra: çöl, kır, ova. Vahşet: vahşilik, yabanlık. Firari: kaçak. Evlâd: çocuklar. Nâm: ad, ün. Hürriyet: özgürlük. Azade: kurtulmuş, özgür. Eyyam: günler. Hatar: tehlike.

HAYAVATA
Küçük Sandal

Küçük kolların şimdi bir düzgün
Hareketle canlandırır tekneyi.
Onun ak bir martı gibi duruşundaki
Salınışıyla hem görkemli, hem yalın

Bir uyumlu gezinişi var; öyle şen,
Nazlı bir uyum ki sırdaşı gönlün.

Sessizliğiyle Boğaz bu yüce gecede
Kutsal bir kucağa benziyor
Ne oldun Halûk? Titredin gizlice...
Geciktik mi? Ayışığına bir kez sor.

Küçük kolların şimdi şeytanca bir
Hareketle canlandırır sandalı...
Bu tutkun sandalcıyı, kim bilir,
Ne sevecen sıcaklıkla bekler yalı.

Evet gümüşten serviyi izleyen
Şu sevinçli yol en göz alanı...
Bu akşam keyiflisin pek, neden?
Gerçekten, ne oldun deminden beri?

Kanatlandı şair yaratılışın yine;
Güzel seçtin vermek için teknene
O yabani çöl kaçkınının,
O özgürlük çocuğunun adını...

Özgürce geçiresin de günlerini,
Küçük kolların hiç tehlike görmesin.

ŞEHRÂ'YİN

19 Ağustos 1315

Yine bir simsiyah... Bütün Bosfor
Heyecanlar, ziyalar, alkışlar,
Neş'eler, naralarla çalkanıyor.

Her Ağustos bu infilâk-ı mesâr;
Sanki yıllarca kayd içinde iken
Zincirinden kaçan ve, mest-i firar,

O çalınmış ferâğ-ı anîden
Her safâsiyla istifâde için
Türlü yollar, vesileler düşünen

Bir esirin, esîr-i pür-ye'sin
Mütehevvir neşât-ı serşârı...
İşte bir dümbelek, düdük, ve demin

Kıydan sallanıp geçen haşarı
Serserinin içinde hopladığı
Kayık; al, mor, turuncu, mâi, sarı,

Bütün elvan bu muhteşem kayığı
Kuzehî bir ziyâya garketmiş.
İşte bir muş, başında bir çalgı;

Bir yığın sandal, orta yerde geniş
Süslü bir tekne; hepsi nûr-â-nûr.
O ne rindâne, âşikaane geçiş...

Reh-güzârında mevceler meshûr,
Mütelâşi bir ihtizâz-ı sürür,
Sanır insân ki bir hakikî sûr.

Her taraf neş'e, her taraf heyecan;
Yalılar, dağlar, asumana kadar
Bütün eşbâh-ı şeb celi, tâbân

Bir şetaret içinde; yıldızlar
Gökten i'lân-ı ibtihâc ediyor;
Hele meh-tâb, onun da bayramı var

Zannedersin; hep imtizaç ediyor,
Yer gök izhâr-ı şâd-kâmîde,
Sanki yer gökle izdivaç ediyor.

Şu büyük cünbüş-i umûmîde
Yine biz yaslı, bizde bir şeb-i târ:
Ne sönük bir hayâl-i ümmîde

Benzeyen gizli bir tenevvür var,
Ne küçük bir pırıltı, bir şeb-tâb;
Koca ev sanki bir gunûde mezar.

Hayır, ıssız değil bu dâr-ı harâb;
Yaşayan var, ziyâ da var, ancak
Pek seçilmez yerinde, pek nâ-yâb.

Bir küçük şahs, önünde bir bayrak,
Bir vatan bayrağıyla yanmak için
Bir yığın al fener; o müstağrak

Bunların karşısında, kalben emîn
Ki bu şeylerle bir zaman yapacak
Bir mukaddes cülusa şehrâyin.

Muhteşem: görkemli. Kuzehî: gökkuşağı, ebemkuşağıyla ilgili. Muş: gezinti gemisi, çatana. Garketmek: batırmak, daldırmak. Nûr-â-nûr: nurlu, ışıklı. Âşıkane: aşıkça. Rindâne: rintçe. Reh-güzâr: geçiş yolu. Mevce: dalga. Meşhur: büyülenmiş. Mü-telâşi: telaşlı. İhtizaz : titreşim. Sürür: sevinç. Sûr: düğün, şenlik. Asuman: gök. Eşbâh: eşler, benzeyenler, varlıklar. Şeb: gece. Celfî: belli, ortada, açık. Tâbân: parlak. Şetaret: sevinç kıvanç, şenlik.İbtihâc: sevinme, gönlü açılma. İ'ân: duyurma. Meh-tâb: ayışığı. İmtizaç: uyuşma, uzlaşma. İzhâr: belirtme, dışa vurma. Şad-kâmî: mutlu olma, mutluluk. İzdivaç: evlenme. Umûmî: genel, yaygın. Târ: karanlık. Tenevvür: aydınlanma, ışıldama. Şeb-tâb: ateş böceği. Gûnûde: uyumuş. Harâb: yıkık. Dar: ev, ocak. Nâyâb: bulunmaz. Müstağrak: dalgın, tozlu. Kalben: yürekten. Emin: güvenli, güvenilir. Mukaddes: kutsal. Culus: oturma, tahta çıkma. Şehrâyin: donanma, şenlik.

DONANMA

31 Ağustos 1899

Yine bir kapkara... Boğaziçi tümüyle
Çalkanıyor coşkular, ışıklar,
Alkışlar, bağırışlar, sevinçlerle.

Her Ağustos bu sevinç patlaması;
Sanki yıllarca bağlı kalmışken
Zincirinden kaçıp da sarhoş olması,

O çalınmış bir anlık esenlikten
Her şenliğiyle yararlanmak için
Türlü yollar, bahaneler düşünen

Bir tutsağın, üzgün kulun
Kızarak taşkınca eğlenmesi...
İşte bu dümbelek, düdük ve demin

Kıyıda sallanıp geçen haşarı
Serserinin içinde sıçradığı
Kayık; al, mor, turuncu, mavi, sarı,

Bütün renkler bu görkemli kayığı
Gökkuşağı gibi ışıkla sarmış.
İşte bir çatana, başında bir çalgı;

Bir yığın sandal, orta yerde geniş
Süslü bir tekne; hepsi aydınlık.
O ne rintçe, âşıkça geçiş...

Yolu üstünde büyülenmiş dalgalar,
Telâşlı bir sevinç titreyişi,
İnsan gerçek bir düğün sanıyor.

Her yanda sevinç, her yanda coşkunluk;
Yalılar, dağlar, gökyüzüne kadar
Tüm varlığıyla gece parlak, açık

Bir şenklik içinde; yıldızlar
Gökten bildiriyor sevinçlerini;
Hele ayışı, onun da bayramı var

Sanırsın; hepsi uyum içinde,
Yer gök mutluluğunu belirtiyor,
Sanki gök evleniyor yerle.

Şu büyük, yaygın eğlencede
Yine biziz yaslı, bizde gece karanlığı;
Ne sönük umudun hayaline

Benzeyen gizli bir ışımaya var,
Ne küçük bir pırıltı, ne bir ateşböceği;
Koca ev sanki uyuyan bir mezar.

Hayır ıssız değil bu yıkık ocak;
Yaşayan var, ışık da var ama,
Pek seçilmiyor yerinde, gözden uzak.

Bir küçük adam, önünde bir bayrak,
Bir yurt bayrağıyla yanmak için
Bir yığın al fener; o dalarak

Bunlara; güven içinde yüreği,
Gün gelecek bu şeylerle yapacak
Bir kutsal tahta çıkışın şenliğini.

DEVENİN BAŞI

Halûk'un ezberi
Vaktiyle büyük bir devenin bir başı varmış...
Başsız deve olmaz ya, masal, neyse; bütün gün
Yaz kış, beyinsiz, bu çürük baş
Çöl, kır, tepe, dağ, taş,
Bî-çâreyi bî-hûde sürükler ve yorarmış...
Bî-çâre ağır gövde ne yapsın, kime küssün?
Bir karga bulup derdini dökmüş, o demiş: — Vah!
Baştan büyük Allah... Başa gelmiş, çekeceksin.
Artık işe hörgüç bile şaşmış,
Kuyruksa dolaşmış
Baştan başa enhâyi; fakat kimseyi Allah
Baştan düşürüp kuyruğa baktırmasın; ilkin
Bir parça durup dinleyen olmuşsa da git git
Âlem bu uzun derdi işitmekten usanmış;
Artık kime dinletmeye gitse,
Kim duysa, işitse,
Yüz vermediğinden, devecik sakın ü sâkit
Bir hendeğe inmiş, başı sokmuş ve uzanmış,
Birden çekilip: «Haydi - demiş - dûzaha, murdar!
Haksızlık eden başları bir gün... koparırlar.

Vaktiyle:eskiden. Bî-çâre: çaresiz, zavallı. Bî-hûde: boşuna, beyhude Enha: sağrı. Âlem: evren, dünya, herkes. Sakin ü sâkit: sessiz ve suskun, sessiz sedasız. Dûzah: cehennem. Murdar: kirli, pis, mundar.

DEVENİN BAŞI

Halûk'un ezberi
Eskiden büyük bir devenin bir başı varmış...
Başsız deve olmaz ya, masal, neyse, bütün gün
Yaz kış, bu beyinsiz, bu çürük baş,
Çöl, kır, dağ, taş,
Zavallıyı boşuna sürükler ve yorarmış...
Çaresiz ağır gövde ne yapsın, kime küssün?
Bir karga bulup derdini dökmüş, o demiş.
Yazık! Ulu Tanrının vergisi... Başa gelmiş, çekeceksin.
Artık işe hörgüç bile şaşmış,
Kuyruksa dolaşmış
Baştan başa sağrıyı; fakat kimseyi Tanrı
Baştan düşürüp kuyruğa baktırmasın; ilkin
Bir parça durup dinleyen olmuşsa da, gitgide
Herkes bu uzun derdi dinlemekten usanmış;
Artık kime dinletmeye gitse,
Kim duysa, işitse,
Yüz vermediğinden o susup sessizce
Bir çukura inmiş, başını sokup uzanmış,
Birden çekilip: "Pis" demiş, "canın cehennemel!

Haksızlık eden başları bir gün... koparırlar.

HALÛK'UN ÂMENTÜSÜ

Bir kudret-i külliye var ulvî ve münezzeh,
Kudsî ve muallâ, ona vicdanla inandım.

Toprak vatanım, nev'-i beşer milletim...İnsân
İnsân olur ancak bunu iz'ânla, inandım.

Şeytan da biziz, cin de, ne şeytan ne melek var;
Dünyâ dönecek cennete inşânla, inandım.

Fitratla tekâmül ezeldir; bu kemâle
Tevrat ile, İncil ile, Kur'ân'la inandım.

Ebnâ-yi beşer birbirinin kardeşi... Hülya!
Olsun, ben o hülyaya da bin canla inandım.

İnsân eti yenmez; bu teselliye içimden
— Bir ân için ecdadımı nisyanla — inandım.

Kan şiddeti, şiddet kanı besler; bu muâdât
Kan âteşidir, sönmeyecek kanla, inandım.

Elbet şu mezar ömrünü bir haşr-i ziyâ-hiz
Ta'kîb edecektir, buna imânla inandım.

Aklın, o büyük sâhirin i'câzı önünde
Bâtıl geçecek yerlere hüsrânla, inandım.

Zulmet sönecek, parlayacak hakk-ı dirahşân
Birdenbire bir tâbiş-i burkanla, inandım.

Kollar ve boyunlar çözülp bağlanacak hep

Yumruklar o zincîr-i hurûşânla, inandım.

Bir gün yapacak fen şu siyah toprağı altın,
Her şey olacak kudret-i irfanla... inandım.

Âmentü: Arapça «inandım» demektir; din eğitiminde ilk öğretilen bir sözdür. Kudret: güç. Külliye: tümel, büyük, ulu. Ulvî: yüce. Münezzehe: temiz, katıksız, arınmış. Kudsî: kutsal. Muallâ: yüksek, yüce. Nev'-i beşer: insan soyu, insanoğlu. Millet: ulus. İz'ân: anlayış, inanç, düşünüş. Fitrat: yaratılış. Tekâmül: gelişme, evrim. Ezel: öncesiz, başlangıcı olmayan. Kemâl: olgunluk. Ebnâ: oğullar. Beşer: insan. Hülya: kuruntu, düş. Teselli: avunma. Nisyân: unutmama. Ecdâd: atalar, dedeler. Muâdât: düşmanlık, düşmanlaşma. Haşr: kıyamet. Ziyâ-hîz: ışık saçan, aydınlık. Ta'kib: izleme. İmân: güçlü inanç. Sâhir: büyücü, büyüleyen. İ'câz: şaşırtma, şaşılması. Bâtıl: boş inanç. Hüsrân: zarar, kayıp, yok olma. Zulmet: karanlık. Dırahşân: parlak, parıldayan. Hak: hak, doğruluk, adalet. Tâbiş: parlama, parlı. Burkan: yanardağ. Hurûşân: gürültülü. Fen: bilim. İrfan: anlayış, bilgi, kavrayış.

HALÛK'UN İNANCI

Bir yaratıcı güç var, yüce ve temiz,
Kutsal ve yüksek, ona vicdanla inandım.

Yeryüzü yurdum, insan soyu ulusum...
İnsan Ancak insan olur bunu anlamakla; inandım.

Şeytan da biziz, cin de, ne şeytan, ne melek var;
Dünya dönecek cennete insanla, inandım.

Yaradılıştan evrimin başı yok; bu olgunlaşmaya
Ben Tevrat ile, İncil ile, Kur'an ile inandım.

İnsan oğulları birbirinin kardeşi... Hayal bu!
Olsun, ben o hayale de bin canla inandım.

İnsan eti yenmez; bu avuntuya içimden
Bir an için atalarımı unutmakla inandım.

Kan şiddeti, şiddet kanı besler; bu düşmanlık
Kan ateşidir, hiç sönmeyecek kanla, inandım.

Elbet şu mezar hayatını aydınlık bir kıyamet
İzleyecektir, buna tam inançla inandım.

Boş inanç yerin dibine geçecek, yok olacak,
Aklın, o ulu büyücünün hüneriyle, inandım.

Karanlık sönecek, parlayacak hakkın ışığı
Birden, bir yanardağ patlayışıyla, inandım.

Kollar ve boyunlar çözümlenip bağlanacak hep
Yumruklar, o şangırdayan zincirle, inandım.

Bir gün yapacak teknik şu kara toprağı altın,
Her şey olacak bilim gücüyle... inandım.

PROMETE*

Kalbinde her dakika şu ulvî tahassürün

Minkaar-ı ateşinini duy, dâima düşün:
Onlar niçin semâda, niçin ben çukurdayım?
Gülsün neden cihan bana, ben yalnız ağlayım?..
Yükselmek asumana ve gülmek ne tatlı şey!
Bir gün şu hastalıklı vatan canlanırsa...
Ey Müştâk-ı feyz ü nur olan âtî-i milletin
Meçhul elektrikçisi, aktâr-ı fikretin,
Yüklen getir — ne varsa — biraz meskenet-fiken,
Esmâr-ı bünye-hîzini; boş durmasın elin.
Gör dâima önünde esâtîr-i evvelin
Gökten dehâ-yı nârı çalan kahramanını...

Varsın bulunmasın bilecek nâm ü sânını.

* Promete: Prometheus, Yunan mitoloji kahramanlarından. Titan İapetos ile Klymene'nin oğlu, Zeus'un düşmanı ve insanların dostu. Zeus'un elinden ateşi çalarak insanlara verdi. Zeus onu Kafkasya'da zincirle bir kayaya bağlayarak cezalandırdı. Bir kartal gündüz karaciğerini yiyor, fakat ciğer geceleri yeniden büyüyordu. Sonunda, Herakles kartalı öldürerek Prometheus'u kurtardı. Prometheus adı «önceden gören» anlamına gelir ve akıl ile özgür düşünceye verilen değeri simgeler. (Bak: Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü. 1978, s. 278-281).

Kalb: yürek, gönül. Ulvî: yüce. Tahassür: özlem. Minkâr: gaga. Ateşin: ateşten, ateşli. Semâ: gökyüzü. Cihan: evren, dünya. Asuman: gök. Müştak: özleyen, can atan. Feyz: bolluk, bilim, gürlük, sevinç. Nur: ışık. Atî: gelecek. Millet: ulus. Mecûl: bilinmeyen, tanınmayan. Aktar: çaplar, köşe bucak, dört bucak. Fikret: düşünme, düşünceye dalma. Meskenet-fiken: miskinliği dağıtan (gideren). İdrâk: algılama, kavrama, anlayış. Esmâr: yemişler, ürünler. Bünyehîz: vücudu besleyen, yapıyı canlandıran (kalkındıran). Dâima: her zaman, durmadan. Esâ-tir-i evvel: ilkçağ mitolojisi (efsaneleri, masalları). Nâr: ateş. Nâm: ad, ün. Sân : san, şan.

PROMETE

Yüreğinde her dakika şu yüce özlemin
Ateşten gagasını duy, durmadan düşün:
Onlar niçin gökte, ben niçin çukurdayım?
Gülsün niçin herkes bana, ben yalnız ağlayım?
Yükselmek göklere ve gülmek ne tatlı şey!
Bir gün şu hastalıklı yurt canlanırsa...
Ey Işıkla ilerleyişi özleyen ulusun geleceğinin
Bilinmeyen elektrikçisi, dünyasından düşüncenin
Yüklen getir —ne varsa— biraz miskinliği gideren,
Bir parça ruhu, benliği, anlayışı besleyen,
Vücudu canlandıran yemişleri; boş durmasın elin.
Gör her zaman önünde ilkçağ efsanelerinin
Gökten ateşin dehasını çalan kahramanını...

Varsın bulunmasın bilecek adını sanını.

Prens Faruk'a

HALÛK'UN VEDA'I*

— Sirkeci, 3 Eylül 1325 —

Sen tren, ben vapurda pür-temkin
Atılırken— sen İskoç illerinin
Sisli, yağmurlu, karlı buzlu, fakat
Cidd ü himmet, vakaar ü hürriyyet
Dolu peyguule-i temeddününe,
Bense nâzende Bosfor'un köhne,
Köhne, âvâre, bî-haber, bî-zâr,
Belki cennet kadar tarâvet-dâr,
Fakat âlûde-yi kelâl ü kesel
Bir kenarında münharif, muğfel
Bir hayâtın firâş-ı uzletine,—
Ne düşündüm, bilir misin? Şu nine,
Şu sahi toprak, en sonunda... yazık,
Bunu benden mi duymalıydın!.. Arık
Ve bakımsız harâb olup gidecek.
Acı şeyler, Halûk, fakat gerçek!
Hani bir gün seninle Topkapı'dan
Geliyorduk; yol üstü bir meydan,
Bir çınar gördük; enli, boylu, vakuur
Bir ağaç; hiç eğilmemiş, mağrur :
Koca bir gövde; belki altı asır,
Belki ondan da fazla, dalgın, ağır,
Kaygısız bir ömür sürüp gelmiş;
Öyle serpilmiş, öyle yükselmiş,
Ki civarında kubbeler, damlar
— Ser-te-ser secde-gîr-i istiğfar —
Onu haşyetle seyreder gibidir.
Duyulan hep onun menâkıbidir,
Görülen hep odur uzaklardan;
Bu mehâbetli gövde çırcıplak,
Ne yeşil bir filiz, ne bir yaprak...
Kuruyor; âh, pek yazık! Şu derin
Şerha böğründe belki bir hâin
Baltanın, bir gazablı yıldırımın
Zehridir... Söyle, ey çınar, bağrın
Hangi odlarla yandı? Hangi siyah
Kurt içinden kemirdi? Hasta, tebâh,
Seni kim şimdi bağlayıp saracak?
Kim şifâlar verip de kurtaracak?
Şu dönen kargalar başında senin,
Söyle, bunlar mıdır zehirleyenin?

Söyle, ey muztarib vatan, bildir:
Çektiğin hangi kanlı seyyiedir?..

Bu geçit işte böyle dar, mu'vec;
Ey şetaretli yolcu, sen yürü, geç.
Sen bu menhelde kalma, sıçra, atıl,
Bir ziya kârbânı bul ve katıl.
Gez, dolaş, kâinât-ı efkârı,
— Dâima önde, dâima yukarı! —
Pür-tehâlûk, hayât ü kuvvetten
Ne bulursan bırakma: san'at, fen,
İ'timâd, i'tinâ, cesaret, ümîd,
Hepsi lâzım bu yurda, hepsi müffid.

Bize bol bol ziya kucakla, getir:
Düşmek etrafı görmemektendir.

Elveda, ey sevimli yolcu!
Gecen, Gündüzün dâimâ yüzün gibi şen,
Rûh-ı safın kadar beşûş olsun;
Geçtiğin yer çiçek, çemen dolsun..
Elveda, ey şerefli yolcu! Hayât
Bir karış yol; fakat şüûn, akabât
Onu her gün biraz büker, uzatır.
Ey şetâretli yolcu, gün kısadır,
Gece ba'zan mahûf olur; lâkin
Sen cesur ol, gayur ol. En sakın
Yolculuk uykudur. Büyük kuşlar
Yenecek dalga, yok, kasırga arar.

İşte bir yol ki hep çakıl ve diken;
Geçeceksin yarın bu yoldan sen...
Geçeceksin, ayakların yorgun,
Ellerin şerha şerha, bağrın hûn,
Fakat alnın açık, yüzün handan,
Gözlerin ufka feyz ü nur akıtan
Bir tecellîye müncezib, meshûr...
Sen koşarsın, o tayf-ı nûr-â-nûr
Yaklaşırken uzaklaşır; çılgın
Bir tehalükle sen kucaklırsın,
O kaçır; kolların açık, meshûf
Atılırsın; o tâ uzakta mahûf
Bir dikenlikte gizlenir ve güler;
Sen koşarsın, kırık, ezik, muğber,
Ellerin şerha şerha, bağrın hûn;
Büsbütün teşne, büsbütün yorgun.
Sen yoruldukça yol uzar, artar;
Çalı dişler, taş ağrıtır, yırtar;
Çırpınır her dikende bir parçan...
Yine sen, pür-emel, önünde uçan
O esiri hayâli kapmak için
Atılır, yırtılır ve inlersin.

Varsın uçsun, bugün değilse yarın
O senindir, mükedder olma sakın.

Koşan elbet varır; düşen kalkar;
Kara taştan su damla damla akar,
Birikir, sonra bir gümüş göl olur;
Arayan hakkı en sonunda bulur...
Bunu hürmetle dinle; mazinin
Bu derin seslerinde bil ki senin
Bütün âtî-i sâkitin yaşıyor.
Oku hep ser-nüvişt-i âlemi, sor
Bütün esrâr-ı istifasından.
Sana, bak, nev'inin bakaasından
Bahsederken beşer ne anlatacak:
Yaşamak hak, yaşatmamak... o da hak.

Adem evlâdı bıkmamış cidden
Ne ezilmek, ne hakkı ezmekten.
Duymamış hiç bu işte yorgunluk;
Bir teşekkî, hemen tokat, yumruk.
Yumruk elvermemiş, topuz vurmuş;

«Hak!» diyen ağız taşla susturmuş.

O da kâfi değil, bugün karalar
Ve denizler zehirli kumbaralar,
Bombalar, güllerle mâl-â-mâl.
Biraz âciz misin, zebun musun, al
Bir tokat, bir topuz, ya bir gülle;
İşte hakkın... Fakat güzel belle:
Sen de bir gün, cihan bu, kendinden
Daha âciz biriyle istersen
Aynı dilden tekellüm eylersin;
Sen de en gür belâgatinle sesin
Çıktığı, yettiği kadar gürler
Ve yakarsın... Semâ da şimşekler,
Yıldırımlarla aynı dersi verir:

Bütün âlem esir-i kuvvettir.

Buna razı değil ukuul, elbet
Haktadır, haktır en büyük kuvvet.
Dün sönük titreyen bu şübhe yarın
Bir müşa'şa' hakikat... Ey yarının
İnkılâb ordusunda çarpışacak
Kahraman, öğren işte kuvvet = hak!
Ve bu düstûr elinde, bî-pervâ
Yürü, dünyâyı fetheder bu liva.
Düne bir kerre bak: düşen, kalkan,
Hep delilinde haklı; hakkı yakan
Yine haktan alınma bir şu'le;
Hakka baş kestiren kılıçta bile
Parlayan hak... Fakat senin kılıcın
Hakka sıyrılsın, ya çarpılsın!

Beklerim bir zafer esasen ben
Kılıcından ziyâde kalbinden.

Ey Bizans'ın çürük, sukuut-âlûd
Kollarından, pür-iştîyâk-ı suûd,
Sıyrılan yolcu, bakma arkana hiç;
Seni bir lâhza etmesin tehyiç
Onun ahlâkı solduran nazarı.
—Dâima önde, dâima yukarı!—
İşte fermân-ı azm ü pervâzın.
Uç git, eflâk-i sun'u i'câzın
Bütün etbâk-ı şârikında dolaş;
Ferş'i geç, Arş'ı atla, Sidre'yi aş,
Gör ne var maverada ibret-hîz,
İ'tilâ; —ictirâ;— rehâ-engiz...
Topla, fırlat ne varsa, taş, iğne,
Şu muhitin ser-i rehavetine.
O biraz belki canlanır, ve senin
Zahmetin, himmetin, ve fazlın için
Koyar elbet vatan, bu hasta nine
Bir sıcak buse terli nâsiyene!..

* Fikret bu şiiri oğlu Halûk'un öğrenim için 3 Eylül 1325 (16 Eylül 1909) tarihinde İskoçya'nın Glasgow kentine gitmesi üzerine yazmıştır.

Pür-temkin: ağırbaşlı, ölçülü. Veda': ayrılış, ayrılırken birine esenlik dileme. İl: ülke, el, il. Cidd: ciddilik, çaba, uğraş. Himmet: çalışma, çabalama. Vakaar: ağırbaşlılık, ağırlık, onurluluk. Hürriyet: özgürlük. Peygüle: köşe, bucak, ülke. Temeddün: uygarlaşma. Nâzende: nazlı. Bosfor: Boğaz, Boğaziçi. Köhne: eski, çağını doldurmuş. Âvâre: aylak, başboş. Bî-haber: habersiz, ilgisiz. Bi-zâr: bıkmış, bezgin, küskün. Terâvet-dâr: taze, tazelik tutan. Alûde: bulaşmış. Kelâl: yorgunluk, usanç. Kesel: tembellik, uyuşukluk. Kenar: kıyı, yan, kenar. Münharif: sapmış, yoldan çıkmış. Muğfel: kandırılmış, aldatılmış, aldanmış. Firâş: yatak. Uzlet: bir köşeye çekilme, yalnızlık. Nine: anne, nine. Sahî: cömert. Harâb: yıkık. Meydan: alan. Vakuur: ağırbaşlı. Mağrur: gururlu, kurumlu. Asır: yüzyıl. Civar: çevre, yakın yer, yöre. Serteser: baştan başa, bütün, hep. Secde-gir: secdeye varan, (yatan). İstiğfar: yalvarma, yakarma, tövbe etme. Haşyet: korku, çekinme. Menâkib: menkıbeler, bazı kişilerle ilgili hikâyeler (masallar). Ayyuk: göğün üst katı, keçi yıldızı. Mehabet: heybet, ululuk, görkem. Şerha: yarık. Gazab: öfke. Zehr: ağı, zehir. Od: ateş. Tebâh: yıkılmış, bozulmuş, tükenmiş. Şifâ: hastalıktan kurtulma, iyileşme. Muhtarib: üzgün, acı çeken. Seyyie: suç, günah, kötülüğün getirdiği sıkıntı, çile. Mu'vec: eğri, dolaşık. Şetâretli: sevinçli, şen. Menhel: sulak yer, konak yeri. Ziya: ışık. Kârbân: kervan. Kâinat: evren, dünya. Efkâr: düşünceler. Dâima: hep, her zaman, sürekli. Pür-tehâlük: can atarak, canla başla, istekle atılma. İ'timâd: güven. İ'tinâ: özen. Ümîd: umut. Müfid: yararlı. Şerha: yarık. Hûn: kan. Handan: gülen. Feyz: bolluk, bilim, gürlük, mutluluk. Nur: ışık. Tecelli: görünme, belirme. Münce-zib: çekilmiş, yönelmiş. Meşhur: büyülenmiş. Tayf: görüntü, hayal. Nûr-â-nûr: ışıklı, parlak, pırl pırl. Meshûf: susamış, kanmamış. Tehalük: can atma, istekle atılma. 80 / Muğber: küskün, gücenmiş. Teşne: susamış. Pür-emel: istek (umut) dolu, istekli. Esiri: çok hafif, uçucu, havaya ilişkin. Etraf: çevre, yanlar. Elveda: hoşça kal. Saf: temiz, saf. Beşuş: güler yüzlü, güleç. Çemen: çimen. Şûûn: olaylar, işler. Akabât; tepeler, yokuşlar, korkunç (tehlikeli) olaylar, zorlu geçitler. Ba'zan: arasıra. Mahûf: korkunç. Lâkin: ama. Cesur: yürekli, gözüpek. Gayur: çalışkan, çaba gösteren, gayretli. Mükedder: üzgün, üzüntülü. Hak: hak, doğruluk, adalet, tanrı. Hürmet: saygı. Mâzî: geçmiş. Atî: gelecek. Sâkit: sessiz, suskun, susan. Ser-nüvişt: başa yazılan, alinyazısı, yazgı. Âlem: dünya, evren. Esrar: gizler, sırlar, İstifa: seçme, ayıklama, ayırma. Nev': cins, tür, çeşit. Bakaa: kalış, sürme. Bahsetmek: söz açmak (etmek). Beşer: insan. Âdem evlâdı: insanoğlu, insanlar. Cidden: ciddi olarak, gerçekten. Teşekki: yakınma, sızlanma. Kâfi: yeterli, elveren, yeter. Kumbara: havan topuyla atılan bir çeşit mermi. Mâl-â-mâl: dopdolu, silme dolu. Âciz: güçsüz. Zebun: zayıf, düşkün. Cihan: evren, dünya. Tekellüm: konuşma. Belagat: güzel konuşma (yazma). Semâ: gök, gökyüzü. Esir: tutsak. Ukuul: akıllar. Razi olmak: kabul etmek, boyun eğmek. Şübhe: kuşku. Müşa'şa: şaşaalı, göz alan, gösterişli. Hakikat: gerçek. İnkilâb: devrim. Düstûr: ilke, kural. Bî-pervâ: korkmadan, korkusuz. Fethetmek: ele geçirmek, almak, kazanmak. Liva: tugay, sancak. Kere: kez. Delil: kanıt, tanık. Şu'le: alev, ateş. Esasen: aslında. Ziyâde: çok, aşkın. Sukuut-âlûd: aşağı sarkmış, düşmüş. Pür-iştîyâk: özlem dolu, özlemlî. Suûd: yükselme. Lâhza: an, Tehyic: coşturma, heyecanlandırma. Nazar: bakış. Dâima: her zaman, sürekli. Azm: yola çıkma, gidiş, niyet, karar. Pervâz: uçma. Ferman: buyruk. Eflâk: gökler, felekler. Sun: yapma. İ'câz: şaşırtma, şaşırtıcı iş. Etbâk: tabakalar, katlar. Şârik: doğan, parlayan. Ferş: yeryüzü. Arş: göğün en yüksek katı. Sidre: göğün yedinci katında bulunan bir makam. Maverâ: öte, arka, geri. İbret-hîz: ibret verici. İ'tilâ: yükselme. İctirâ: yüreklendirme, cesaret verme, yüreklilik. Rehâ-engiz: kurtaran. Muhit: çevre. Ser: baş Rehavet: gevşeklik. Zahmet: yorgunluk, sıkıntı. Himmet: çalışma, uğraşma. Fazl: erdem, başış, bilgi. Buse: öpücük. Nâsiye: alın.

Prens Faruk'a

HALÛK'UN GİDİŞİ

— Sirkeci, 16 Eylül 1909 —

Sen trende, ben vapurda ağırbaşlı
Atılırken— sen İskoç ellerinin
Sisli, yağmurlu, buzlu, karlı
Ama iş ve uğraş, onur ve özgürlük

Dolu uygarlaşmış köşelerine;
Bense nazlı Boğaziçi'nin köhne,
Eski, uçarı, ilgisiz, bezgin,
Belki cennet kadar taze,
Fakat yorgun ve usanmış,
Bir kıyısında sapmış, aldanmış
Bir hayatın ıssız döşegine,—
Ne düşündüm, bilir misin? Şu ana,
Şu cömert toprak, en sonunda... yazık,
Bunu benden mi duymalıydın!..Sıska
Ve bakımsız yıkılıp gidecek.
Acı şeyler, Halûk, ama gerçek!

Hani bir gün seninle Topkapı'dan
Geliyorduk; yol üstünde bir alan,
Bir çınar gördük: enli boylu, ağırbaşlı
Bir ağaç; hiç eğilmemiş, dikbaşlı
Koca bir gövde; belki altı yüzyıldır,
Belki daha da çok, dalgın, ağır,
Kaygısızca yaşayıp gelmiş;
Öyle serpilmiş, öyle yükselmiş
Ki çevresinde kubbeler, damlar
—Sanki yakarmak için secdeye yatmışlar—
Onu korkuyla gözler gibidir.
Duyulan hep onun hikâyesidir,
Görülen hep odur uzaklardan;
Fakat göklere başını uzatan
Bu görkemli gövde çırılçıplak,
Ne yeşil bir filiz, ne bir yaprak...
Kuruyor; âh, pek yazık! Şu derin
Yara böğründe belki bir hain
Baltanın, öfkeli bir yıldırımın
Ağusudur... Söyle, ey çınar, bağrın
Hangi ateşle yandı? Hangi kara
Kurt içinden kemirdi? Bitkin, hasta,
Seni kim şimdi bağlayıp saracak?
Kim iyileştirip de kurtaracak?
Şu başında dönen kargalar mı,
Söyle, seni zehirleyen bunlar mı?
Söyle, ey acı çeken yurt, bildir.
Çektiğin hangi kanlı çiledir?..

Bu geçit işte böyle dar, eğri;
Ey sevinçli yolcu, sen geç, yürü.
Sen bu konakta kalma, sığra, atıl,
Bir ışık kervanı bul ve katıl.
Gez, dolaş, gör düşüncelerin evrenini,
—Her zaman yukarı, her zaman ileri! —
Can atarak, güçten ve yaşamaktan
Ne bulursan al, bırakma: bilim, sanat.
Güven, özen, yüreklilik, umut,
Hepsi gerekli bu yurda, hepsi yararlı...
Bize bol bol ışık kucakla, getir.
Düşmek çevreyi görmemektendir.

Hoşça kal, ey sevimli yolcu! Gecen,
Gündüzün her zaman yüzün gibi şen,
Temiz ruhun kadar güleç olsun,

Geçtiğin yer çiçek, çimen dolsun...
Hoşça kal, ey onurlu yolcu! Hayat
Bir karış yol; ama olaylar, yokuşlar,
Onu her gün biraz büker, uzatır...
Ey sevinçli yolcu, gün kısadır,
Gece arasına korkunç olur; fakat
Sen yürekli, çalışkan ol. En sessiz
Yolculuk uykudur. Büyük kuşlar
Yenecek dalga değil kasırga arar.

İşte bir yol ki hep çakıl ve diken;
Gececeksin yarın bu yoldan sen...
Gececeksin, ayakların yorgun,
Ellerin yaralı, bağırında kan,
Fakat alnın açık, güleç yüzün,
Gözlerin ufka bilim ve ışık akıtan
Bir görüntüye bağlı, büyü...
Sen koşarsın, o parlak görüntü
Yaklaşırken uzaklaşır; çılgın
Bir atılışla sen kucaklaşırsın,
O kaçır; susamış, kolların açık,
Atılırsın; o tâ uzakta, ürkek,
Bir dikenlikte gizlenip güler;
Sen koşarsın, kırık, ezik, dargın.
Ellerin yaralı, bağırında kan;
Büsbütün susamış, büsbütün yorgun.
Sen yoruldukça yol uzar, artar;
Çalı dişler, taş ağrıtır, yırtar;
Çırpınır her dikende bir parçan...
Yine sen, istekle dolu, önünde uçan
O havadan hayali kapmak için
Atılır, yırtılır ve inlersin.

Varsın uçsun, bugün değilse yarın
O senindir, üzgün olma sakın.
Koşan varır elbet; düşen kalkar;
Kara taştan su damla damla akar,
Birikir, sonra bir gümüş göl olur;
Arayan hakkı en sonunda bulur...

Bunu saygıyla dinle.- Geçmişin
Bu derin seslerinde, bil ki, senin
Tüm o sessiz geleceğin yaşıyor.
Oku hep evrenin yazgısını, sor
Bütün gizlerini en seçkininden.
Sana, bak, cinsinin sürmesinden
Söz ederken insan ne anlatacak:
Yaşamak hak, yaşatmak... o da hak

İnsanoğlu bıkmamış gerçekten
Ne ezilmekten, ne hakkı ezmekten.
Duymamış hiç bu işte yorgunluk;
Bir yakınma, hemen tokat, yumruk.
Yumruk elvermemiş, topuz vurmuş;
«Hak!» diyen ağzı taşla susturmuş.

O da yetmemiş, bugün karalar
Ve denizler ağulu kumbaralar,

Bombalar, güllerle dopdolu.
Biraz güçsüz müsün, düşkün müsün,
Al bir tokat, bir topuz ya da gülle;
İşte hakkın... Fakat iyi belle.
Sen de bir gün, olur ya, dünya bu,
İstersen kendinden güçsüz biriyle
Aynı dilden konuşabilirsin;
Sen de en gür söyleşinle sesin
Çıktığı, yettiği kadar gürler
Ve yakarsın... Gök de şimşekler,
Yıldırımlarla aynı dersi verir:

Bütün evren kuvvetin esiridir.

Akıllar buna yatmaz, elbet
Haktadır, haktır en büyük kuvvet.
Dün sönük titreyen bir kuşku yarın
Gösterişli bir gerçek...Ey yarının
Devrim ordusunda çarpışacak
Kahraman, öğren işte: Kuvvet = hak!
Ve bu ilke elinde, hiç korkmadan
Yürü, dünyayı ele geçirir bu sancak.
Düne bir kez bak: düşen, kalkan,
Kanıtında hep haklı; hakkı yakan

Bir alev, haktan alınma yine;
Hakka baş kestiren kılıçta bile
Parlayan hak... Fakat senin kılıcın
Ya hakka sıyrılmasın ya da çarpılsın!
Beklerim bir zafer aslında ben.
Kılıcından çok yüreğinden.

Ey Bizans'ın çürük ve düşük
Kollarından —ükselmeyi özleyerek—
Sıyrılan yolcu, hiç arkana bakma,
Bir an bile heyecan vermesin sana
Onun ahlâkı solduran bakışı.
—Her zaman önde, her zaman yukarı! —
İşte buyruğu gidiş ve uçuşun.
Uç git, göklerinde yapıp şaşırtmanın
Bütün parlak katlarında dolaş;
Yeri geç, göğü atla, Sidre'yi aş,
Gör ne var ötelerde ibret olan,
Yücelten, yüreklendiren, kurtaran...
Topla, fırlat ne varsa, taş, iğne,
Şu çevrenin uyuşuk tepesine.
O belki biraz canlanır ve senin
Sıkıntın, çalışman ve erdem için
Koyar elbet yurt, bu hasta ana,
Bir sıcak öpücük terli alınına!...

HAYATA KARŞI BEŞER

HAYATA KARŞI BEŞER

—Lanet bize ey hayât; sen
masum ve mübeccelsin!—

Gür saçlarında hep şu baharın güneşleri,
Şefkatli gözlerinde bütün gök, bütün deniz,
Bir ebr-i gonca-hîze bürünmüş ve muhteriz,
Lâkin her iştiyaka gülen nazlı bir peri...

Tâ Rabbimizle gökteki hengâmeden beri
Biz dâima güneşte siyah bir göz, en temiz
Vicdanda gizli bir leke farketmek isteriz;
Âsî biziz, biziz yine şâkî-i müfteri. —

Ey hüsn-i mültefit, bize aldanma, biz denî
Bir aşk-ı bî-sebât ile iğfal eder seni,
İğfal eder, mülevves eder, sonra neş'esiz

Bir ân-ı sehvin oldu mu, levmeyleyiz...Sakın
İncinme kendi kendine, içlenme, ey kadın,
Mel'un eden de biz seni tel'in eden de biz!

Beşer: insan, insanlık. Lanet: ilenç, lanet olsun. Masum: suçsuz. Mübeccel: yüce, yücelmiş, ulu.
Şefkatli: sevecen. Ebr: bulut. Gonca-hîz: gonca saçan. Muhteriz: çekingen. Lâkin: ama. İштиyak: özleme.
Rab: tanrı. Hengâme: kavga, gürültü. Dâima : her zaman, sürekli, hep. Farketmek: ayırt etmek,
seçmek. Âsî: isyancı, başkaldıran. Şaki: yakınan, sızlanan. Müfteri: iftira eden, kara çalan. Hüsn:
güzellik. Mültefit: iltifat eden, güler yüz gösteren. Denî: alçak. Bîsebât: gelgeç, sebatsız. İğfal: baştan
çıkarma, aldatma, kandırma. Mülevves: kirlenmiş, pis. Sehv: yanlış, düşkün. Levme: kötüleme,
çekiştirme, başa kakma. Mel'ûn: lanetlenmiş, lânetli. Tel'in: lanetleme, kargıma.

HAYATA KARŞI İNSAN

—Lanet olsun bize ey hayât;
sen suçsuz ve yücesin! —

Gür saçlarında hep şu baharın güneşleri,
Sevecen gözlerinde bütün deniz, bütün gök,
Gonca saçan bir buluta bürünmüş ve ürkek.
Ama her özleyişe gülen nazlı bir peri...

—Tâ gökteki kavgadan beri tanrımızla,
Biz hep güneşte kara bir göz ve en temiz
Vicdanla gizli bir leke görmek isteriz;
Baskaldıran da biziz, yakınan, kara çalan da. —

Ey güler yüzlü güzellik, bize aldanma, geçici
Ve bayağı bir aşkla iyice kandırır seni,
Baştan çıkarır, kirletir, sonra mutsuz,

Düşkün bir anın oldu mu, çekiştiririz...Sakın
İncinme kendi kendine, içlenme, ey kadın,
Kötü kılan da biziz seni, kötöleyen de biz!

Nijâd'ın babasına*

RESMİNİN KARŞISINDA

Sen dâima önümde o taştan sükûnete
Yaslanmış intibâh-ı samûtunla hilkate
Bir şeyler anlatır gibi, yâhud sorar gibi
Durdukça, ben biraz gücenir râz-ı fistrate,
Kükrer, ve: «Ey —derim— şu ridâ-yi mükevkebi
«Örtüp kaçan bu gamlı, felâketli sahneye!
«Enzâr-ı rahmetin bizi farketmesin diye
«Saklamak istiyorsan, emin ol, bu nâleler
«Bir nevk-i âteşin gibi yırtar, deler, geçer
«Bî-intihâ fezaları, kat kat semâları;
«Tâ'ciz eder celâlini, ey sâni'-i beşer,
«Elbet şu muztarib beşerin istikaları...
«Elbet şu anne yavrusunun onca pür-zalâm
«Mânâ-yi iğtirâbını, bî-tâb-ı intikaam,
«Senden sorar; şu nâmına pâmâl-ı gadr olan
«Haklar arar senin der-i fazlında pür-emân
«Bir mekmen-i huzur u teselli; şu hod-şiken
«Âbid, şu gırre fikr-i muânnid, şu pür-gümân
«Vidân-ı müncemid bile... Hattâ behîmeden
«Pek farkı olmayan şu bedâvet zemininin
«Perverdegân-ı gafleti... Hattâ ne hak, ne din,
«Hiçbir vazife anlamayan, bilmeyen, fakat
«İrşâd-ı hisle gökte bir âguuş-ı ma'delet,
«Bir kalb-i merhamet sezen âvâreler bile
«Âciz kalınca senden umar adi ü tesliyet.
«Her hatve bir musâra'a, bir kahr ü gaaile;
«Her yol Sırât'a eş : Ne tevakkuf, ne düşmeden
«Geçmek ümidi var... Kimi tutsun fakat düşen?
«Elbette senden isteyecek her maraz şifâ,
«Her kalb ümîd ü neş'e, bütün başlar i'tilâ;
«Gözler ziya, düşen tutacak şey, ölen necat.
«Her dilde bir terane ve her telde bir sada:
«Vahşî bir erganun sesi feryâd-ı kâinat;
«Elbet bu yükselip sıkacak asumanını,
«Elbette sen yerin bu usanmaz figaanını
«Bir gün terahhemen duyacaksın; o gün benim
«Her sayha-ı şikâyetin üstünde şîvenim
«Dehşetle titreyip soracak: — İşte bî-karâr
«Bir heykel-i gubâr ü şeb... Ey Rabb-i müntakim,
«Mahlûk-ı eşrefin şu oyuncak mı tarumar?
«Ey Rabb-i müntakim, bize lazımsa bir vücûd,
«Lâzım mı bir cahîm-i sefalet ki bî-hudûd?
«Varlık değil bu yokluğa bir rahne-i güzâr...
«Elbet bunun da bir yeri var, bir hesabı var
«Levhinde; lâkin anlamamak, bilmemek azâb;
«İnsân azaba katlanamaz bî-sebeb, sorar,
«Elbet sorar bu köhne muammaya bir cevâb...

«Elbet şu muhterem baba ulvî Nijâd'ının
«Bu sıfr olan hesabını senden arar yarın!»

* Nijad, şair ve yazar Recâizâde Mahmut Ekrem'in (1847-1914) oğludur. Çok genç yaşta veremden ölmüştür. Fikret, şiirini hem bu acı ölümü düşünerek, hem de Mekteb-i Sultânî'den öğretmenini olan Ekrem'in duvara asılı resmine bakarak yazmıştır. Şiirde Tanrıya seslenmekte ve ondan yakınmaktadır.

Dâima: her zaman, sürekli, hep. Sükûnet: sessizlik, dinginlik. İntibah: uyanma. Samût: suskun, az konuşan. Hilkat: yaratılış, doğa. Bâz: giz, sır. Fitrat: yaratılış. Ridâ: örtü, hırka. Mükevkeb: yıldızlı. Gam: üzüntü, tasa. Felâket: yıkım. Enzâr: bakışlar. Rahm: iyilik. Farketmek: ayırt etmek, görmek. Emin olmak: inanmak, güvenmek. Nâle: inleyiş, inilti. Nevk: sivri uç. Âteşin: ateşten. Bî-intihâ: sonsuz, sınırsız. Feza: uzay. Semâ: gök. Ta'ciz: rahatsız etme, canını sıkma, tedirgin etme. Celâl: büyüklük, ululuk. Sâni': yaratıcı. Beşer: insan, insanlık. Muztarib: üzgün, acı çeken İştika: yakınma, sızlanma. Pür-zalâm: karanlık dolu. Mânâ: anlam. İğtirâb: gurbete çıkma, gözden silinme. Bî-tâb: bitkin İntikaam:öç alma. Nâm: ad. Pâmâl: çiğnenen, ayak altında Gadr:zulüm, haksızlık, hainlik. Der: kapı. Fazl: erdem. Pür-emân: aman dileyerek, güvenle. Mekmen: pusu yeri, saklanılan yer. Teselli: avunma. Hod-şiken: kendini kıran. Âbid: tapınan. Gırre: kendini beğenmiş, kibirli. Muânnid: inatçı. Pür-gümân: kuşku dolu, kuşkucu. Müncemid: donmuş; Behime: hayvan. Bidâvet: yürüklük, bedevilik, göçebelik, çöl. Zemin: yer. Perverdegân: beslenenler, yetiştirilenler. İrşâd: uyarma, yol gösterme. His: duygu. Âguuş: kucak. Ma'delet: adalet, insafılık. Merhamet: acıma. Âvâre: aylak, başıboş, serseri. Âciz: güçsüz. Adl: adalet. Tesliyet: avutma. Hatve: adım. Musâra'a: güreşme, pehlivanlık. Kahr: üzü, ezme, zorlama. Gaaile: sıkıntı, dert. Tevakkuf: durma. Sırat: yol, Sırat köprüsü. Maraz: hasta, hastalık. Şifâ: iyileşme, ilaç. Neş'e: sevinç, neşe. İ'tilâ: yükselme. Ziya: ışık. Necat: kurtuluş. Terane: ezgi, şarkı, nağme: sada: ses. Kâinat: evren. Vahşi: yabani, yaban. Erganun: org. Ümmid: umut. Feryâd: sızlama, batırma. Asuman: gök. Figaan: acıyla bağırıp çağırma, inleme. Terahhunen: lütfen, acıyarak. Sayha: haykırma, bağırma. Şikâyet: yakınma. Şîven: yas, inleme, sızlanma. Dehşetle: ürkererek, korkuyla, şaşırarak. Bî-karâr: kararsız. Gubâr: toz. Şeb: gece. Müntakim: öç alan. Mahlûk-ı eşref: en şerefli yaratık, insan. Tarumar: darmadağın, paramparça. vücut, varlık. Cahim: cehennem. Sefalet: yoksulluk, düşkünlük. Bî-hudûd: sınırsız. Rahn: gedik, yarık. Güzâr: geçiş. Levh: levha, tabla. Azâb: üzüntü, acı, işkence. Bî-sebeb: sebepsiz. Muamma: bilmece. Muhterem: sayın, saygı değer. Ulvî: yüce. Sıfır: sıfır.

Nijat'ın babasına

RESMİNİN KARŞISINDA

Sen hep önümde o taştan durgunluğa
Yaslanmış sessizce uyanışınla, yaratılışa
Bir şeyler anlatır yahut sorar gibi
Durdukça, ben biraz gücenip doğanın gizine,
Kükreirim. «Ey —derim— şu yıldızlı perdeyi
Örtüp kaçan bu acıklı, yıkımlı sahneye!
Acıyan gözlerin bizi görmesin diye
Saklanmak istiyorsan, inan ki, bu iniltiler
Ateşli bir ok gibi yırtar, deler, geçer
Sınırsız uzayları, kat kat gökleri;
Dokunur büyüklüğüne, ey insanın yaratıcısı,
Elbet şu üzgün insanların yakınmaları...
Elbet şu anne, yavrusunun koyu karanlıkta
Anlamını yitirince, bitkin, öç alırcasına
Sorar senden; şu adına zalimce çiğnenen
Haklar bir sığınak arar erdem kapında senin
Bir huzur ve avunma yeri arar; şu eğip başını
Tapınan, şu onurlu, inatçı düşünce, şu kuşkulu
Donuk vicdan bile... Hatta hayvanlardan

Pek ayrımı olmayan Őu ilkel yerlerin
Gafletle yaŐayanları... Ne hak, ne de din hatta,
Hiçbir görevi anlamayan, bilmeyen, ama
Duygunun uyarısıyla gökte bir adalet kucağı,
Acıyacak bir yürek sezen aylaklar bile
Güçsüz kalınca, adalet ve avunma bekler senden.
Her adım bir güreŐ, bir üzgü ve sıkıntı,
Her yol Sırat Köprüsü gibi: Durmadan, düşmeden
Geçmek umudu var... Ama kimi tutsun düşen?
Elbette senden bekleyecek her hasta Őıfa,
Her gönül umut ve sevinç, her baş yükseliş;
Gözler ışık, düşen tutamak, ölen kurtuluş.
Her telde bir ses, her dilde bir ezgi:
Yabani bir org sesi evrenin bağırışı sanki;
Elbet bu ses yükselip sıkacak göklerini,
Elbet sen yerin bu usanmaz iniltisini
Bir gün acıyıp duyacaksın; o zaman benim
Her yakınan bağırışın üstüne çıkan ahım
Korkuyla titreyip soracak.- — İşte uçarı,
Tozdan ve geceden bir heykel... Ey Tanrı, .
Őu darmadağın oyuncak mı en Şerefli yaratığın?
Ey hınçlı Tanrı, bize bir vücut gerekliyse,
Sınırsız, cehennemlik bir yoksulluk da gerekli mi?
Varlık değil bu, yokluğa açılan bir geçit...
Elbet bunun da bir yeri var, bir hesabı var
Defterinde; ama anlamamak, bilmemek çok acı;
İnsan sebepsiz acıya katlanamaz, sorar,
Elbet arar bu eski bilmeceye bir anahtar...

Elbet Őu saygıdeğer baba yüce Nijat'ının
Bir sıfır olan hesabını senden sorar yarın!»

DOĞAN GÜNEŞE*

—11 Temmuz 1324 —

Doğacaktın... Bu kalbimizde hafi,
Pek hafi bir ümîd-i bî-rengin
Pek belirsiz bir iltimâ'iydi.

Gecenin sayha-î vedâiydi
O sadâlar ki dağların berfîn
Tepesinden inip derin, mahfî

KöŐeler, gölgelerde gizlenmiş
Her teselliyi ürkütür, kaçırır;
Ve bu kuşlar kanatlarında sakat

Bir cesaretle bekleŐirdi.
Fakat Gece artık o müfteris ve ağır
Gecenin gölgesiydi; hep müdhiŐ,

Hep muharrib ve müfteris, lâkin
Ne zılâmında eski hevl-i anîf,

Ne riyâhında eski nefha-yı gül.

Belli bir gizli ihtilâc-i üfûl,
Gizli bir râ'se, bir hüzâl-i kesîf...
İşte karşında titriyor, miskin!

Akıbet ufk açıldı, sen doğdun
Bütün alâyişinle; şimdi feza
Seni alkışlıyor, bütün gözler

Sende, şevkinla parlıyor her yer;
Ve o karşında titriyor hâlâ
Müfteris, müntakim, fakat solgun.

* Fikret bu şiiri 11 Temmuz 1324 (24 Temmuz 1908)'de İkinci Meşrutiyet'in ilânı üzerine duyduğu sevinç ve umutla yazmıştır. «Rücu» şiiri de aynı günlerin ve duyguların ürünüdür.

Hafi: gizli. Ümid: umut. Bî-rengin: renksiz. İltimâ: parlama. Sayha: bağırma Veda: ayrılış. Sada: ses, sesleniş. Berfîn: karlı. Mahfî: gizli, kuytu. Teselli: avunma. Cesaret: yüreklilik, yiğitlik, gözüpeklik. Müfteris: yırtıcı, canavar. Müthiş: dehşetli, korkunç. Muharrib: yıkan, yok eden. Lâkin: ama. Zılâm • karanlık. Hevl: korku. Anîf: şiddetli, sert. Riyâh: rüzgârlar. yeller. Nefha: soluk, nefes, güzel koku. Gül: umacı, dev, şeytan, İhtilâc: Ufûl: sönme, batma, ölme. Râ'se: titreme, ürperiş. Hüzâl: bitkinlik. Kesîf: yoğun, aşırı. Miskin: zavallı, güçsüz, tembel. Akıbet: sonunda, sonuç olarak. Ufk: ufuk. Alâyiş: gösteriş. Fezâ: uzay, gök. Şevk: sevinç, ışık. Müfteris.- yırtıcı, saldırgan. Müntakim: ölç alan, intikamcı, hınçlı.

DOĞAN GÜNEŞE

— 24 Temmuz 1908 —

Doğacaktın... Bu yüreğimizde saklı
Pek saklı ve renksiz bir umudun
Pek belirsiz bir parıltısıydı.

Ayrılış çılgınydı gecenin,
O çılgınlıklar ki dağların karlı
Tepesinden inip kuytu, derin

Köşelerle gölgelerde gizlenmiş
Her avunmayı ürkütür, kaçırırdı;
Ve kuşlar kanatlarında kırılmış

Bir cesaretle bekleyirdi. Ne var ki
Gece artık o yırtıcı ve ağır
Gecenin bir gölgesiydi şimdi;

Hep korkunç, yıkıcı ve yırtıcı ama
Ne karanlığında o eski, keskin korku,
Ne de rüzgârında o canavar soluğu.

Belli bir gizli ölüm çırpınışı,
Gizli bir ürperme ve aşırı bitkinlik.

İşte karşında titriyor, zavallı!

Sonunda ufuk açıldı, sen doğdun
Bütün gösterişinle; şimdi gök
Seni alkışlıyor, gözler bütün

Sende, her yer parlıyor ışığınla;
Ve o karşında titriyor hâlâ
Hınçlı, yırtıcı, ama solgun.

HAKİKATİN YILDIZI*

— Yegâne feylesofumuza —

Pür-tehekküm soruyorlardı: — Niçin herkesten
Ayrı durdun? Ne için istenilen, titrenilen,
Koşulan şeyleri tahkir ederek, çiğneyerek
Âlemin zıddına, pür-çîn ü taab, bir meslek
İhtiyar etmeye mecbur oldun?

Ne için söyle, tecerrüdde ne lezzet buldun?
Neydi sevkeyleyen amalini bî-hûde yere
En çetin yollara, en huşk u haşîn sadmelere?
Neydi ruhunda o illet ki muharriş, müzmin ?
Doğruluk, hubb-ı hakikat mı?.. Fakat sen delisin!

O sükût etti; ve bir katre-i bârid asabi
Bir tebessümde sinen girye gibi
Titreyip kaldı cebininde.

— Evet, sen delisin!
Bütün insanlar akılsız, bütün âlem miskin,
Bütün efkâr-ı beşer kör de şu dünyâda gören,
Anlayan bir senin aklın mı? Neden, söyle, neden
Herkesin gittiği yoldan saptın?
Herkesin yıktığı evhamı hakikat yaptın,
Tapıyorsun?

O, muannid, mütegaafil, bakıyor,
Sanki bir heykel...

— Evet, sen delisin, hem mağrur
Ve muzır bir delisin; haddini aştın, artık
Seni iğmâz edemez, hazmedemez insanlık...
Ve bütün kaafile taşlarla mücehhez, mahmûm,
Ettiler «Hak!» diyerek hakka hücum.

Ona her darbe şifâ, her acı söz bir müjde:
Taşlar indikçe sızan kanlar o kudsî yüzde
Bir küçük nokta bırakmıştı... Bakıp zâlimler
Doğdu zannettiler alnında beyaz bir ahter!

[Vazife gazetesi,
1328/1912, Sayı 15]

Bu şiir Fikret'in arkadaşlarından filozof Rıza Tevfik (1869-1949) için yazılmıştır. Hürriyet ve İtilâf Fırkası'nın seçim gezisinde Rıza Tevfik İttihat ve Terakki Fırkası'nın baskılarını ve sapmalarını eleştirdiğinden, onun yandaşlarınca Gümölcine'de saldırıya uğramış, dövölmüş, kafası yarılmıştı. Şiir bu üzücü olayın etkisiyle kaleme alınmıştır. Fikret'in Rıza Tevfik'le ilgili «Yegâne Feylesofumuz» başlıklı bir şiiri daha vardır. (Bak: Bütün Şiirleri, III, s. 248/Vazife gazetesi, 1328/1912, sayı 15),

Pür-tehekküm: alay ederek, eğlenerek. Tahkir: hor görme, aşağılama. Âlem: evren, herkes. Ziddına: tersine, karşı, aykırı. Pür-cîn : karışık, dolaşık. Pür-taab: yorucu. Meslek: uğraş. İhtiyar etmek: seçmek. Mecbur olmak: zorunda kalmak. Tecerrüd: ayrılma, soyutlanma. Lezzet: tad. Sevkeylemek: götürmek, yöneltmek, ulaştırmak. Amal: dilekler, umutlar. Bî-hûde: boş, boşuna. Huşk u haşin: katı ve sert (kaba). Sadme: çarpma, yıkım. İlet: hastalık, dert. Muharriş: azdıran, tırmalayan, azgın. Müzmin: onulmaz, süreğen. Hubb: sevgi. Hakikat: doğruluk, gerçek. Sükût: susma. Katre: damla. Bârid: soğuk. Asabi: sinirli, sinirsel. Tebessüm: gülümseme. Girye: gözyaşı, ağlama. Cebin: alın. Miskin: tembel, zavallı, güçsüz. Efkâr: düşünceler. Beşer: insan, insanlık. Evham: kuruntu, korkular. Muannid: inatçı. Mütegaafil: gafil, bilmez görünen. Mağrur: gururlu, kurumlu. Muzır: zararlı, muzır. Had: sınır. İgmâz etmek : Söz yummak, hoş görmek. Hazmetmek: sindirmek. Kafile: kabile, alay, topluluk. Mücehhez: donanmış. Mahmûm: kızgın. Hücüm: saldırma. Darbe : vuruş. Kudsî: kutsal. Ahter: yıldız.

GERÇEĞİN YILDIZI

— Biricik filozofumuza —

Eğlenerek soruyorlardı: — Niçin herkesten
Ayrı durdun? Ne için istenilen, titrenilen,
Koşulan şeyleri aşağılayarak, çiğneyerek
Herkesin tersine, dolaşık ve yorucu bir meslek
Düşünüp seçmek zorunda kaldın?

Ne için? Söyle, ayrılıkta ne tad buldun?
Neydi götüren umutlarını boşu boşuna
En çetin yollara, en katı ve kaba çarpmalara?
Neydi ruhundaki o azgın, onulmaz derdin?
Doğruluk, gerçek sevgisi mi? Fakat sen delisin!

O sesini çıkarmadı; soğuk bir damla, sinirli
Bir gülümseyişe sinen gözyaşı gibi
Titreyip kaldı alnında.

—Evet, sen delisin!
Bütün insanlar akılsız, bütün dünya miskin,
Herkesin düşünceleri kör de şu ülkede gören,

Anlayan bir senin aklın mı? Neden, söyle, neden
Herkesin gittiği yoldan saptın?
Herkesin yıktığı kuruntuyu gerçek yaptın,
Ona tapıyorsun?

O dayanıyor, anlamıyor gibi bakıyor,
Sanki bir heykel...

— Evet, sen delisin, hem gururlu
Ve zararlı bir delisin; çizmeyi aştın, artık
Seni hoş göremez, içine sindiremez insanlık...
Ve bütün topluluk kızgın, donanıp taşlarla,
«Hak» diyerek saldırdılar hakka.

Ona her vuruş şifa, her acı söz bir müjde :
Taşlar indikçe sızan kanlar o kutsal yüzde
Bir küçük nokta bırakmıştı... Zalimler baktılar,
Alnında akpak bir yıldız doğdu sandılar!

CEZA-Yİ MENSİYYET

Unutulmak... Yiğın yiğın tozlar,
Küller altında muztarib, muztar
Beklemek, beklemek; soğuk, sâmit
Bir derinlikte aynı bir meyyit,
Aynı bir müstehâse, bir mâden,
Bir kırık taş; hayır, bu şeylerden
Daha mânâsız, adetâ bir sis
Bir duman, bir adem; fakat zî-his
Bir adem; bir adem, fakat yaşayan,
Çarpman, uğraşan, koşan, arayan
Bir adem, bir hayât-ı mahrûme.
Unutulmak... O gavr-ı meş'ûme
Müstemir bir sukuut-ı ümmîdin
Sadme-î kaahiriyle in, in, in!
Sonra hep böyle, hep sukuut ü üfûl;
Mütemâdi, müebbeden meçhul.
Unutulmak... O bir tahaccürdür,
Ki beraber, muhitimizde yürür!

Mensiyet -. unutulma. Muztarib: üzgün, acı çeken. Muztar: zorunlu, mecbur. Sâmit: sessiz, suskun.
Meyyit: cansız, ölmüş. Müstahâse: fosil, kalıntı. Mânâsız: anlamsız. Adem: yokluk. Zî-his: duygulu,
duyan. Mahrûme: yoksun, yoksul. Gavr: dip, esas, temel, gerçek. Meş'ûme: uğursuz. Müstemir: uzayıp
giden, sürekli. Sukuut: düşme. Ümmid: umut. Sadme: vuruş, çarpma. Kaahir: ezen, zorlayan, yok
eden, öldüren. Üfûl: batma, sönme, ölme. Mütemâdi: sürekli, her zaman, Müebbeden: sonsuza dek.
Meçhul: bilinmeyen. Tahaccür: taşlaşma. Muhit: çevre, yöre.

UNUTULMA CEZASI

Unutulmak... Yiğın yiğın tozların,
Küllerin altında zorla, üzgün
Beklemek, beklemek; soğuk, sessiz
Bir derinlikte tıpkı bir cansız,
Tıpkı bir kalıntı, bir maden,
Bir kırık taş gibi; hayır, bu şeylerden
Daha anlamsız, bir sis enikonu,
Bir duman, bir yokluk, ama duygulu
Bir yokluk; bir hiçlik ama yaşayan,
Çırpınan, uğraşan, koşan, arayan
Bir hiçlik gibi, yoksun yaşamak.
Unutulmak... O uğursuz gerçek,
Süregelip yıkılan bir umudun

Ezici vuruşuyla in, in, in!
Sonra hep böyle, hep düşünüş ve ölüş;
Sürekli, sonsuza dek bilemeyiş.
Unutulmak... O bir taş olmaktır,
Çevremizde bizimle birlikte yürür!

SULTÂNİ'YE*

Fecrin bütün semâsını birden kucaklayan
Bir pencerede, sahne-i hâverle rû-be-rû,
Yıllarca bundan evvele râci', bugün yavan
Bir ser-güzeşt, o günler için macera dolu
Bir ömre nasb-ı fikr ile daldım...Bugünkü ben
Kim der o yirmi beş sene evvelki gölgeyim?
Bir çeyrek asra öyle uzaktan bakıp gülen
Simaya şimdi ben bile bî-gâneyim... O kim?

Kimdir hakikaten şu beyaz bir gelin kadar
Hassas u şuh akasyaların gölgesinde gah
Bağırın, gülen, koşan, tepinen; bâzı pür-vekaar
Bir tavr-ı iktinâh ile, bir yanda bir siyah
Cildin zılâl-i lâi-i sûtûrunda gaybolan
Cevval u muhteriz çocuk?.. Ey me'men-i şebâb,
Ey me'men-i şebâb ü zekâ, ben de bir zaman
Ettim geniş kanatların altında ihticâb.

Sen sakladın bu ruhu muhitin ziyâ-şiken,
Muhnik soluklarından; evet, sen kucakladın,
Tuttun, önüm bütün \ıçurum, hep sokuut iken.
Cehlin, ta'assubun dudağından kaçan adın.

Gel dinle, ruhumuzda ne hurrem teraneler
Canlandırır, ne hâtıralar titretir, ne saf
Efsâneler, ne mudhikeler güldürür, neler
İkaaz eder, neler yaşatır!.. Fikr için matâf,
Ümmîd için melâz olan âguuş-i müşfikin,
Ey pir-i muhteşem, medeniyyet perisine
Bir kehf-i bî-riyâ; ona en mahrem, en yakın
Bensin; biraz düşünme ve kurtulma hissine
Sâhib vatan çocukları hep sende beslenen,
Senden hayât alanlar; en ateşli hak sesi
Senden kopar koparsa bu boşlukta bağteten
Sensin cihân-ı fikretin en canlı ma'keşi...

Garb iştiyâk-ı fikre açık bir ufuk, ve sen
Şarkın bu ufka ilk açılan bir derîçesi!

* Fikret, orta öğrenimini Mekteb-i Sultânî'de (şimdiki Galatasaray Lisesi) yapmış, daha sonra da oraya müdür olmuştur. Bu şiiri de müdürlüğü sırasında (Ocak 1909-Nisan 1910) yazmıştır. (Bak: Salih Keramet Nigar, İnkılâp Şairi Tevfik Fikret, 1943, s. 14).

Fecr: tan, tan yerinin ağarması. Semâ: gök. Hâver: Doğu, Gündoğusu. Rû-be-rû: yüz yüze. Râci: ilişkin, geri dönen. Ser-güzeşt: serüven, yaşantı. Macera: serüven. Nasb: dikme, saplama. Asr: yüzyıl. Simâ: yüz. Bî-gâne: ilgisiz, yabancı.
Hassas: duyarlı, duygulu, içli. Şuh: oynak, şen. Gah: bazan. Pür-vekaar: ağırbaşlı. Tavr: davranış. İktinâh: aslını anlama. Zilâl: gölgeler. Lal: dilsiz. Sütûr: satırlar. Cevval: hareketli. Muhteriz: çekinen, sakınan. Me'men: güvenilir yer, sığınak, korunak. Şebâb: gençlik. İhticâb: saklanma, gizlenme. Muhit: çevre. Ziyâ-şiken: ışık kıran. Muhnik: boğucu, boğan. Sukuut: düşme. Cehl: bilgisizlik. Ta'assub: softalık, bağınazlık, yobazlık. Hurrem: şen, güler yüzlü, sevinçli, taze. Terane: nağme, ahenk, ezgi. Hâtıra: anı. Saf: temiz, saf. Mudhike: güldürü, gülmece. İkaaz etmek : uyarmak. Matâf: tavaf edilecek yer, çevresi dolaşılacak yer. Ümmid: umut. Melâz: sığınacak yer, sığınak. Aguuş: kucak. Müşfik: sevecen, şefkatli. Muhteşem: görkemli. Medeniyet: uygarlık. Kehf: mağara, oyuk, in. Bî-riyâ: riyasız, iki yüzlü olmayan. Mahrem: gizli. His duygu. Bağteten: birdenbire, ansızın. Cihan: evren, dünya. Fikret: düşünme, düşünce. Ma'kes: yansıma yeri, ayna. Garb: Batı. İştîyak: özlem. Şark: Doğu. Deriçe: pencere, kapı.

SULTÂNİ'YE

Tan yerinin bütün göğünü birden kucaklayan
Bir pencerede, karşımda gündoğusu,
Yıllarca öncesiyle ilgili, bugün yavan
Bir yaşantı, o günler için serüven dolu
Bir hayatı düşünmeye daldım... Bugünkü ben
Kim der ki o yirmi beş yıl önceki gölgeyim?
Bir çeyrek yüzyıla öyle uzaktan bakıp gülen
Yüze şimdi ben bile yabancıyım... O kim?

Kimdir gerçekten şu bir ak gelin gibi
Duygulu ve şen, akasyaların gölgesinde bazan
Bağırın, gülen, koşan, tepinen; ağırbaşlı,
Anlayışlı bir davranışla, bir yanda karakaplı
Bir kitabın dilsiz satırlarının gölgesinde yiten
Atılğan, çekingen çocuk?.. Ey gençliğin sığınağı,
Ey gençlikle zekânın barınağı, bir zaman
Ben de gizlendim altında geniş kanatlarının.

Sen sakladın ruhumu çevrenin ışığı karartan
Boğucu soluğundan; evet, sen kucakladın
Tuttun, önüm bütün uçurum, ben düşmekteyken.
Bilmezliğin, softalığın dudağından kaçan adın,

Gel dinle, ruhumuzda ne sevinçli ezgiler
Canlandırır, ne anılar titretir, ne akpak
Efsaneler, ne güldürüler söyletir, neler
Uyandırır, neler yaşatır!.. Düşünceye korunak,
Umuda sığınak olan sevecen kucağın,
Ey görkemli pir, ikiyüzlü olmayan bir ocak
Uygarlık perisine; ona en sırdaş, en yakın
Sensin; biraz düşünme ve kurtulma duygusu
Taşıyan yurt çocukları hep sende beslenen,
\$0 Senden hayat alanlardır. En ateşli hak sesi
Senden kopar koparsa, bu boşlukta ansızın;
Düşünce dünyasının en canlı aynası sensin...
Düşünce özlemine açık bir ufuktur Batı,
Sen ise Doğunun bu ufka ilk açılan kapısı!

HİTÂBELER

FERDA*

— Bugünün gençlerine —

Ferda senin; senin bu teceddüd, bu inkılâb...
Her şey senin değil mi ki zâten?.. Sen, ey şebâb,
Ey çehre-i behîc-i ümîd, işte ma'kesin
Karşında: bir semâ-yi seher, saf ü bî-sehâb,
Aguuş-i lerce-dârı açık, bekliyor... Şitâb!
Ey fecr-i hande-zâd-ı hayât, işte herkesin
Enzârı sende; sen ki hayâtın ümidisin,
Alnında bir sitâre-i nev, yok, bir âf-tâb,
Âfâka doğ, önünde şu mâzî-i pür-mihen
Sönsün müebbeden.

Sönsün müebbeden o cehennem; senin bugün
Cennet kadar güzel vatanın var; şu gördüğün
Zümrüt bakışlı, inci şetâretli kızcağız
Kimdir, bilir misin? Vatanın... Şimdi saygısız
Bir göz bu nazlı çehreye — Allah esirgesin, —

Kem bir nazarla baksa tahammül eder misin?
İster misin, şu ak sakalın pak ü muhteşem
Pişâni-yi vakaarına, bir kirli el demem,
Hattâ yabancı bir el uzansın? Şu makberi,
Razı olur musun, taşa tutsun şu serseri?
Elbet hayır; o makber, o pişâni-yi vakuur
Kudsî birer misâl-i vatandır... Vatan gayyûr
İnsanların omuzları üstünde yükselir.
Gençler, bütün ümîd-i vatan şimdi sizdedir.
Her şey sizin, vatan da sizin, her şeref sizin;
Lâkin unutmayın ki zaman tünd ü mutma'in
Bir hatve-i samût ile ta'kîb eder bizi.
Önden koşan, fakat yine dikkatle her izi
Ta'mîka yol bulan bu yanılmaz mu'âkîbin
Şerm-ende-i itabı kalırsak, yazık! Demin

«Ferda senin», dedim, beni alkışladın; hayır,
Bir şey senin değil, sana ferda vediadır;
Her şey vediadır sana, ey genç, unutma ki
Senden de bir hesâb arar âtî-i müşteki.
Maziye şimdi sen bakıyorsun pür-intibâh,
Âtî de senden eyleyecek böyle iştibâh.
Her uzvu girdibâd-ı havâyicle sarsılan
Bir neslin oğlusun; bunu yâd et zaman zaman.
Asrın, unutma, bârikalar asr-ı feyzidir;
Her yıldırımında bir gece, bir gölge devrilir,
Bir ufk-ı i'tilâ açılır, yükselir hayât;

Yükselmeyen düşer: ya terakki, ya inhitat!

Yükselmeli, dokunmalı alnın semâlara;
Doymaz beşer dedikleri kuş, i'tilâlara...
Uğraş, didin, düşün, ara, bul, koş, atıl, bağır;
Durmak zamanı geçti, çalışmak zamanıdır!

* Bu şiirin 20.1.1325 (2.2.1910) tarihinde yazıldığı sanılıyor. (Bak Kunt Ozan, Tevfik Fikret, 1937, s. 59).

Ferda: yarın, gelecek. Teceddüd: yenileşme, yenilik. İnkılâb: dönüşüm, devrim. Şebâb: gençlik. Çehre: yüz. Behîc: güzel, şen, güler yüzlü. Ümid: umut. Ma'kes: yansıma yeri, ayna. Semâ: gök. Seher: tan ağarması, sabah olması. Saf: temiz, saf. Bî-se-hâb: bulutsuz. Aguuş: kucak. Lerze-dâr: titrek. Şitâb: koş, çabuk. Hande-zâd: gülüşten doğan, gülerek doğan. Fecr: sabahın erken saati, tan ağarması, tan yeri. Enzâr: bakışlar, gözler. Sitâre: yıldız. Nev: yeni. Âf-tâb: güneş. Afâk: ufuklar. Mazi: geçmiş. Pür-mihen: sıkıntılarla (eziyetlerle, çilelerle) dolu. Müebbeden: sonsuza dek. Şetaretli: şen, sevinçli. Kem: kötü. Nazar: bakış. Tahammül: dayanma. Pak: pak, temiz. Muhteşem : görkemli, gösterişli. Pişâni: alın. Vakaar: ağırbaşlılık, onurluluk. Makber: mezar. Rızî olmak: kabul etmek, yanaşmak. Kudsî: kutsal. Misâl: örnek. Gayyûr: çalışkan, çabalı. Lâkin: ama. Tünd: sert, katı. Mutmain: kuşkusu olmayan, güvenen. Hatve: adım. Samût: susmuş, sessiz. Ta' kib: izleme, ardından gitme. Ta'mik: derinleştirme, inceleme. Mu'akib: izleyen. Şerm-ende: utanan. İtâb: azarlama, paylama. Vedia: emanet. Âti: gelecek. Müşteki: yakınan, şikâyetçi. 35/ Mazi: geçmiş. Pür-intibâh: ibretle, uyanış dolu, uyanık. İştibâht-kuşkulanma. Uzv: organ, uzuv. Girdibâd: kasırga, bükümbeç.. Havâvic: ihtiyaçlar, gerekli şeyler. Nesl: kuşak, nesil. Yâd etmek: anmak, hatırlamak. Asr: yüzyıl, çağ. Hârîka: şimşek, ışık. Feyz: bolluk, bilim, sevinç, ilerleme. Ufk: ufuk. İ'tilâ: yükselme. Terakki: ilerleme. İnhitat: düşme. çökme, gerileme. Semâ: gök. Beşer: insan.

YARIN

— Bugünün gençlerine —

Yarınlar senin; senin bu devrim, bu yenilik...
Her şey senin değil mi zaten?.. Sen, ey gençlik,
Ey umudun güzel yüzü, işte karşında ayan:
Temiz ve bulutsuz, ağaran bir gök,
Titreyen kucağını açmış, bekliyor...Koş, çabuk!
Ey hayatın gülerek doğan sabahı, işte herkesin
Gözleri sende; sen ki hayatın umudusun,
Alnında yeni bir yıldız, hayır, bir güneş,
Doğ ufuklara, önünde şu sıkıntılı geçmiş
Sönsün sonsuza değin.

Bir daha yaşanmasın o cehennem; senin bugün
Cennet kadar güzel yurdun var; şu gördüğün
Zümrüt bakışlı, inci gülüşlü kızcağz
Kimdir, bilir misin? Yurdun... Şimdi saygısız
Bir göz bu nazlı yüze, — Tanrı esirgesin, —

Kötü bir gözle baksa, katlanabilir misin?
İster misin, şu ak sakalın temiz, görkemli,
Onurlu alnına, bir kirli el şöyle dursun,

Hatta yabancı bir el uzansın? Şu mezarı
Bırakır mısın, taşa tutsun bir serseri?
Elbette hayır ; o mezar, o onurlu alın
Kutsal birer örneğidir yurdun... Yurt çalışan
İnsanların omuzları üstünde yükselir.
Gençler, yurdun bütün umudu şimdi sizdedir.
Her şey sizin, yurt da sizin, şeref de sizin;
Ama unutmayın ki zaman ağır, güvenli,
Sessiz adımlarla arkamızdan gelir.
Önden koşan, ama dikkatle her izi
İncelemeye yol bulan bu şaşmaz izleyici
Paylayıp utandırırsa bizi, yazık! Demin

Yarınlar senin», dedim, beni alkışladın; hayır,
Bir şey senin değil, sana yarın emanettir;
Her şey emanettir sana, ey genç, unutma:
Senden de hesap sorar, yakınır gelecek.
Geçmişe şimdi sen ibretle bakıyorsun,
Gelecek de senden böyle kuşkulanacak.
Her organı ihtiyaç kasırgasıyla sarsılan
Bir kuşağın oğlusun; bunu arasına anımsa.
Unutma; çağın şimşeklerin bollaştığı çağdır .
Her yıldırımında bir gece, bir gölge yıkılır,
Bir yükseliş ufku açılır, yükselir yaşamak;
Yükselmeyen düşer. ya ilerlemek, ya yıkılmak!

Yükselmeli, dokunmalı alnın göklere;
Doymaz insan denilen kuş yükselmelere...
Uğraş, didin, düşün, ara, bul, koş, atıl, bağır;
Durmak zamanı geçti, çalışmak zamanıdır!

BİR KIZ MEKTEBİ İÇİN*

— Kızlarını okutmayan millet, oğullarını ma'nevi öksüzlüğe mahkûm etmiş demektir; hüsrânına ağlasın!
—

Osmanlılık, ufukta kızıl bir bulut gibi,
Ulvî bir inkişâf ile etrafa ra'seler,
Endişeler nisâr ediyor; şanlı mevkibi
Her yanında pâ-yı azmini lerzân, şi-keste-ser
Bir inkıyada uyduruyor; bir kırık Salı
Şahane bir donanmaya ancak nasîb olan
Şahane bir zafer taşıyor; en küçük dalı
Tûbâ-yı sıyt u satvetinin dehre fer salan
Bir şeh-per-i celâl açıyorken; bugün... Hayır,
Zannetmeyin, bugün düne hasretle ağlamak,
Yâhud dünün şükûhuna nisbetle muhtazır,
Zâ'il bir ibtisâm-i seher, bir sönük şafak,
Bir gölge görmek istiyorum; yok, bugünle dün
Kardestir; onda gördüğünüz nûsg-i fitretin
Elbette feyzi bunda da mevcûd; evet, bugün
Siz vâris-i hayâtısınız dünkü milletin!

Osmanlılık... O dünkü şehâmet, O dünkü sân,

Osmanlılık... O dünkü hamîyyet, muhâlasat
Mahvolmamış ve olmayacaktır; bugünkü kan
Aynıyla dünkü kandır; evet, dünkü kan; evet,
Siz, birkaç atlı koskoca bir ülke fetheden
Osmanlı kahramanlığının kan ve nâmını
Hâmilsiniz; bu fitret o fitret, bu ten o ten! Onlar nasıl zemânlarının ihtiramını,
Onlar nasıl o refrefe-yi nur u şevketi
Pîrâmeninde toplayabilmiş bu sancağın?
Târihe söyletin bu mu'allâ hakikati.
Söyletmesek de biz, o sükût etmiyor, bakın .

«Osmanlılar, —diyor— sizin ecdâd-ı pâkiniz
«Cidden birer hızâne-i himmetti; en metin,
«En zinde bir meram ile asrın ve şübhesiz
«Dünyânın en bahadırı onlardı; fahredin,
«Mağrur olun... Fakat vatan ikmâl-i sân için
«Evlâdının kemâlini ister; o mutlaka
«İster ki siz de himmet edin, siz de yükselin.

«Yükselmek isteyenlere pervâz için feza
«Dâ'im küşâdedir... Yaşamak hem vazifedir,
«Hem haktır âdemoğluna. Herkes, küçük büyük,
«Mihmâmdır ribât-ı hayâtın; fakat bilir,
«Herkes bilir bugün ki, o mihmâna bir çürük
«Me'vâ-yi bî-karâr olan âlem hakîkaten
«Fâni de olsa hürmete, i'mâr ü hürmete
«Lâyık bir âşiyân-ı pederdir. Düşünmeyen
«Teşbih eder şu varlığı boş bir seyahate;
«Heyhat! O köhne lâne-i mevrûs, odur bugün
«İnsan için penâh-ı mukadder; hep ondadır
«Dinler, dehâlar, an'aneler; ondadır bütün
«İnsanlığın havârik-ı irfanı. Aldatır
«Dünyâyâ boş nazarla bakan kendi kendini...
«Tetvic eden bu hârikalardır, güneş gibi,
«Eyvân-ı hilkatın ser-i tâc-ı bülendini!»

Osmanlılar, tekâmül-i â'sâra ecnebi
Kalmak sükuuta doğru eğilmektir; i'tilâ
İrfânsız olmuyor. Medeniyet, ki en celîl
Bir gaayedir, o gaayeye koşmak ve ibtidâ

Millette kaabiliyyeti ihya için asil,
Müsmir bir ictihâd ile gehvâre-yi hayât,
Gehvâre-yi necat olan âguuş-ı mâderi
Teçhiz edilmek ister... Evet, sadr-ı ümmehât
Firdevs-i akdes-i medeniyettir; en geri,
En âciz, en felek-zede millet kadınlığı
Hemşîre-i cehalet edendir!
Verin, verin,
Kalbin, semâhatin, hele ilmin yarattığı
Her şeyde kızların, bu mu'azzez çiçeklerin
Bir hakkı var... Verin!

* Ki hâlâ açılmadı, yazık! [Tevfik Fikret]

* Ayan Meclisi Reisi Ahmet Rıza'nın şimdiki Kandilli Kız Lisesi'nin bulunduğu binada bir kız lisesi açmak isteğinin gazetelerde haber olarak yayımlanması üzerine Fikret bu şiiri yazmıştır. (Bak : Fahri Uzun,

Rübâb-ı Şikeste ve Tevfik Fikret'in Bütün Diğer Eserleri, 1973, s. 446). Fikret'in kadın hak ve özgürlüklerini savunan «Hemşirem İçin» (Aşiyân, 1324 / 1908, sayı 2; Rübâb-ı Şikeste, 1900) başlıklı şiiri ile «Neyha-i Bî-sûd» (Servet-i Fünûn, 1314/1898, sayı 400) başlıklı bir de yazısı vardır.

Mekteb: okul. Mahkûm etmek: hüküm giydirmek, zorunda bırakmak. Hüsrân: yoksunluk acısı, zarar, ziyan. Ulvî: yüce. inkişâf: gelişme, serpilme, açılma. Etraf: yanlar, çevre, yöre. Ra'şe: ürperiş. Endişe: tasa, kaygı. Menkib: ordu, alay, kabile. Pâ: ayak, adım. Azni: niyet, karar, amaç. Lertzân: titreyen. Şikeste-ser: başı kırık, boynu eğri. Nisâr etmek: yaymak, saçmak. İnkîyâd: boyun eğme, baş eğme. Nasîb olmak: fırsat düşmek, elvermek, erişmek, ulaşmak. Tuba: Cennette Sidre'de bulunan ve dalları her yanı gölgeleyen büyük, yüce ağaç. Sıyt: ün. Satvet: güç, kuvvet. Dehr: dünya, zaman. Fer: parıltı, ışık, süs. Şeh-per: büyük kanat. Celâl: büyüklük, ululuk. Zannetmek: sanmak. Hasret: özlem. Şükûh: ululuk, yücelik. Nisbetle: oranla, göre, bakarak. Muhtazır: can çekişen, ölgün. Zâ'il: sona eren, geçen, geçici. İbtisâm: gülümseme. Seher: tan yeri ağarmadan önce, tan ağartısı, tan. Nüsg: maya, özsu. Fitrat: yaradılış. Feyz: bolluk, bilim, sevinç, ilerleme. Mevcûd: var. Vâris: mirasçı. Şehâmet yiğitlik, kahramanlık. Hamiyyet: yurtseverlik, ulusseverlik. Muhâlasat: dostluk, iyi davranma (geçinme). Mahvolmak: yok olmak. Fethetmek: almak, kazanmak, ele geçirmek. Nâm: ad, san. Hâmil: yüklenmiş, taşıyan. İhtiram: saygı gösterme. Refrefe: saçak, kanat oynatma (açma). Nur: ışık. Şevket: görkem, büyüklük, ululuk. Pirâmen: çevre, yöre. Mu'allâ: yüce, yüksek. Hakikat: gerçek. Sükût: susma. Ecdâd: atalar. Pak: temiz. Hızâne: hazine. Himmet: çalışma, yüksek irade (istem). Metin: sağlam, dinç, dayanıklı. Bahâdir: yiğit, kahraman, gözüpek. Fahretmek: övünmek. Mağrur: gururlu, İkmâl: bütünlemek, sağlamak. Evlâd: çocuklar, oğullar. Kemâl: olgunlaşma. Mutlakaa: kesinlikle. Himmet etmek: çalışmak, çabalamak. Pervâz: uçma. Feza: uzay, gök. Dâ'im: her zaman. Vazife: görev, ödev. Ademoğlu: insanoğlu. Mihmân: konuk, misafir. Ribât: bağ, bahçe, konak, han, yapı. Me'vâ: yurt, barınak. Bî-karâr: kararsız. Âlem: dünya, evren. Hakikaten: gerçekten. Fâni: ölümlü. Hürmet: saygı. İ'mâr: şenlendirme, imar etme. Âşiyân: yuva. Peder: baba. Teşbih:benzetme. Seyahat: yolculuk, gezi. Heyhat: yazık. Köhne: eski. Lâne: yuva. Mevrûs: miras kalmış. Penâh: sığınak. Mukadder: yazılı, alında yazılı, değeri bilinen, beğenilen. An'ane: gelenek. Havânk: harikalar. İrfan: kültür, bilme, anlama, Nazar: bakış. Tetvic: taç giydirme, taçlandırma. Eyvan: köşk, yüksek bina, salon, çardak. Hilkat: yaradılış. Ser: baş. Bülend: yüksek, yüce. Tekâmül: gelişme. A'sâr: yüzyıllar. Ecnebi: yabancı. Sukuut: düşme. İ'tilâ: yükselme. Medeniyet: uy-Sarlık. Celil: yüce, yüksek. Gaaye: amaç, ülkü. İbtidâ: önce. Kabiliyet: yetenek. Asil: soylu. Müsmir: verimli. İctihâd: çaba, yargı, ilke. Gehvâre: beşik. Necat: kurtuluş. Âguuş: kucak. Mâder: anne. Teçhiz etmek: donatmak. Sadr: göğüs, yürek, bağır, başkan, baş. Ümmehât: analar. Firdevs: Cennet. Akdes: en kutsal. Âciz: güçsüz. Felek-zede: feleğin vurduğu, bahtsız. Hemşire: kız kardeş, kardeş. Cehalet: bilgisizlik. Semahat: cömertlik, el açıklığı. İlm: bilim. Kalb: yürek. Mu'azzez: aziz, değerli, saygı değer, ağırlanan, sevgili.

BİR KIZ OKULU İÇİN

— Kızlarını okutmayan ulus, oğullarını manevî öksüzlüğe bırakmış demektir; yitirdiğine ağlasın! —

Osmanlılık, dün ufukta kızıl bir bulut gibi,
Yüce bir gelişimle çevreye ürpertiler,
Tasalar saçardı; yürürken şanlı askerleri,
Her yer kararlı ayağına kapanıp titrer,
Baş eğdi; ordusunun bir kırık salı
Ancak şahane bir donanmayla ulaşılan
Şahane bir zaferi taşırdı; en küçük dalı
Tuba'nın ünü ve gücüyle evrene ışık saçan
Büyük kanadı gibi açılırdı; ama bugün...
Hayır, sanmayın ki bugün düne özlemle ağlamak,
Yahut dünün yüceliğine göre şimdi ölgün,
Silik bir sabah gülüşü, sönük bir şafak,

Bir gölge görmek istiyorum; hayır, bugünle dün
Kardeştir; orda gördüğünüz yaradılış mayası,

Bereketi elbet bunda da var; evet, bugün
Sizsiniz ulusun dünkü hayatının mirasçısı!

Osmanlılık... O dünkü yiğitlik, dünkü şan,
Osmanlılık... O dünkü yurtseverlik, dostluk
Yok olmamış ve olmayacaktır; bugünkü kan
Dünkü kanın aynıdır; evet, dünkü kanın aynı;
Siz, birkaç atlı koskoca bir ülke ele geçiren
Osmanlı kahramanlığının kan ve adını
Taşıyorsunuz; aynı yaradılış, aynı ten!
Onlar nasıl kazanmış saygısını çağlarının,
Nasıl o ışık ve görkemin kanat gerişini
Toplayabilmiş çevresinde bu sancağın?
Tarihe söyletin bu büyük gerçeği.
Söyletmesek de biz, o susmuyor, bakın :

«Osmanlılar,» diyor, «sizin temiz atalarınız,
Gerçek birer çaba hazinesiydi; en güvenli,
En diri bir amaçla yüzyılın ve kuşkusuz
Dünyanın en yiğit kişileri onlardı; övünün,
Gururlanın... Fakat yurt, şanını artırmak için,
Oğullarının olgunlaşmasını ister; kesinlikle
İster ki siz de çalışın, siz de yükselin.
Yükselmek isteyenlere gök, uçmak üzere,
Hep açıktır... Yaşamak hem ödevidir,
Hem de hakkıdır insanın. Herkes, büyük küçük.
Herkes konuğudur hayat köşkünün, ama bilir,
Herkes bilir ki o konuğa bugün bir çürük
Ve ölümlü barınak olan bu dünya, gerçekten,
Geçici de olsa sevmeye, şenlendirip saymaya
Değer bir baba ocağıdır. Düşünmeyen,
Bu varlığı benzetir boş bir yolculuğa;
Yazık! Bize miras kalan o eski yuva bugün
İnsan için yazgının sığınağı; hep ondadır
Dinler, dehalar, gelenekler; ondadır bütün
İnsanlığın kültür harikaları. Aldatır
Dünyaya boş gözlerle bakan kendi kendini...
Konduran bu harikalardır, güneş gibi,
Yaradılışın başına yüksek tacını!»

Osmanlılar, yüzyılların gelişimine yabancı
Kalmak, düşmeye doğru eğilmektir; yükselme
Kültürsüz olmuyor. Uygarlık ki en yüce
Amaçtır, ona doğru koşmak ve öncelikle
Ulustaki yeteneği canlandırmak için soylu,
Verimli bir çabayla hayatın beşiği,
Kurtuluşun beşiği olan ana kucağını
Donatmak gerekir... Evet, anaların göğsü
Uygarlığın en kutsal cennetidir; en geri,
En güçsüz, en bahtsız ulus kadınlığı
Kardeşi yapandır bilgisizliğin!
Verin, verin;
Gönlün, cömertliğin, bilimin yarattığı
Her şeyde kızların, bu sevgili çiçeklerin
Bir hakkı var... Verin!

HİLÂL-İ AHMER

Cemiyet-i necibesi huzurunda*

Hâbil ile Kaabil, iki kardeş... Bize tarih
Kardeşliği bir sahne-i hûn-rîz ile telvîh
Etmekte ve enzâra o timsâl-i mehîbin
Bir hande-i lanet gibi mûhiş, gazab-âkin
Binlerle tecellîsini sermektedir. İnsan
Masum u melûm, âsim ü nadim, vatanından,
Ulvî vatanından bu cedel-gâh-ı sefile
Bir kahr-ı müebbedle ve bir nefy-i ebedle
Tağrîb edilirken, ona bir sayha-i gaybî
«Yüksel» demiş; ondan gelecek nesl-i garibi
Hem zillate hem gayrete mahkûm eden, alçak
Bir hilkatî yükselmeye tahris ile yormak,
Yormak ve yaşatmak dileyen Hâkim-i kakhâr,
İsyanına bir kanlı ceza eylemiş ihzar:

—Evlâd-ı beşer mahvederek mahvolacaktır,
Her lâhza bu vâdî-i belâ kan dolacaktır!

Evlâd-ı beşer, işte şu uhlûte-i ezdâd:
İblis ü melek, akl ü cünûn, şefkat ü bî-dâd.
Gayzın, garazın cümlesi magbûn ü zebûnu,
Hep birbirinin düşmen-i can, teşne-i hûnu.
Hep tefrika ettikleri, biçtikleri hep kîn;
Geçtikleri yerlerdeki iz bir hatt-ı hûnîn
Gıybet ve riya yüzlerinin tâb-ı nikaabı,
Kardeş kanı sâgarlarmm köhne şarâbı.
Öldürme zafer, yıkma şeref, nehb ü heder şân;
Mâruf adı buğz ü sitemin adl ve... ihsan.
Hak bir ezeli hâtıra, mahkûm-ı teseyyüb;
Kaanûn şu yumulmuş koca el: müşt-i tagallüb.
İnsanları sevmek, korumak şeyn, acımak ayb;
Bir nefis-i a'kûr, elde kılıç, hâkim-i lâ-rayb:
Başlar bütün efrâhte-i kayd-ı mübâlât,
Yalnız ayak altında kalanlarda müsavat...
Makdûru bu zâten, kara toprakta sürünmek;
Toprak ona her şey; ona mesken, ona ekmek.
Ekmek, su, hayât, onda bütün feyz ü nasibin;
Lâkin sen o hırsınla... sen, ey ravza-i gaybin
Matrûd-ı şeb-âlûdu, o hırsınla hayâtı
Zehretmedesin kendine; hırsın sademâtı
İm'ânını sarsıp yıkıyor, artık elinden,
Artık ayağından ve başından ve dilinden
Kan serpiliyor, kan yağıyor, kan coşuyor, kan!
Bak hâline, gaafil, şu kızıl kütle-i hüsrân
Sensin; senin ârâyışı-i kahrın şu mezarlar!
Bak şerm ile bir kerre: Şu karşıdaki manzar
Bir ma'reke, bir maktel-i cân-sûz; o yatan şey;
Bak bak, şu mülevves, şu soğuk ciyfe...O bir bey,
Bir zabıt, otuz yılda açılmış koca bir gül,
Bir aile evlâdı, bir ümmîd-i vatan... Gül,
Sen gül, ve ferahlan, ve övün; işte zaferler,
Şanlar, saçlar, velveleler... Lâkin o muğber,

Sâmit taşın altındaki, ondan ne haber-dâr?
Heyhat! Yazıklar sana, ey tıynet-i hûn-hâr!
Nefret senin elvâh-ı fecîinden! O kandan,
Kadan, yaradan, giryeden, evcâ ü figandan
Mec'ûl olan elvâh-ı nuhuset, o gam-efzâ
Elvâh-ı cehennem... Yine Rabbin acımış da,
Zehrâbe-i tel'înine bir dem'a-yı rahmet
Mezcetmiş; onun zâde-i mes'ûdu şu hey'et.
Hey'et ki hilâliyle, cemâliyle semavî;
Kudsiyyet-i amal ü fiâliyle semavî!

Hürmet sana, ey —tesliyet-i acze müekkel,—
Düşmüşlere munis ve şifâ-pâş uzanan el!
Hürmet sana, ey kanları simâ-yi beşerden
Rikkatle, metanetle silen şefkat-i zî-fen!
Hürmet sana, ey nâhûn-i zehrîn-i vegaayi
Asrın ciğerinden sökecek pençe-i muhyi!
Hürmet sana, ey gurra-i garra-i gül-efşân,
Hürmet sana, hürmet sana...
Lâkin seni vicdan
Hep kanlara batmış ve kızarmış görecekse,
İnsânda bu cinnet daha pek çok sürecekse,
İnsanlığa cidden bu tehâlûf, bu mu'âdât
Makdûr ise, inşân buna mahkûm ise... Heyhat!

- * Bir içtimâ-ı mahsûsta okunmak üzere yazdınlmıştı.
- * Bir özel toplantıda okunmak üzere yazdınlmıştı.

Hilâl-i Ahmer: Kızılay. Necibe: soyu sopu temiz, soylu, ak-soylu. Cemiyet: dernek, toplum, kurum.
Huzur: kat, huzur. Habil ile Kaabil: Âdem ile Havva'nın oğulları. Kendi ikiziyle evlenmek isteyen Hâbil'i
Kaabil kıskanıp öldürmüştür. Hûn-rîz: kan döken. Telvih: açıklama. Enzâr: bakışlar, gözler. Timsâl:
simge, örnek. Mehib: heybetli, korkunç. Hande: gülüş. Lanet: ilenç. Mûhiş: korkunç, ürkünç. Gazab-
âkin: öfkeli, öfke dolu. Tecelli: görüntü, talih, perde. Ma'sûm: suçsuz, temiz. Melûm: zavallı,
azarlanmış. Âsim: günahkâr, kabahatli, suçlu. Nadim : pişman. Ulvî: yüce. Cedel-gâh: savaş (kavga,
çatışma) yeri. Sefil: aşağılık, düşkün. Kahr: üzü, ezme, zorlama. Müebbed: sonsuz, sonrasız. Nefy:
kovulma, sürgün. Ebed: sonsuz, sürekli. Tagrib: uzaklaştırma, gurbete gönderme, kovma. Sayha:
bağırış. Gaybî: gizli. Nesl: kuşak, nesil. Zillet: alçalma, bayağılık. Gayret: Çaba. Mahkûm: hüküm giymiş.
Hilkat: yaradılış. Tahris: hırslandırma. Kakhâr: ezici, güçlü. Hâkim: egemen. İsyân: başkaldırma. İzhâr:
hazırlama. Evlâd: oğullar, çocuklar. Beşer: insan. Mahvetmek: yok etmek. Lâhza: an. Vadi: vadi, geçit.
İçtimâ: toplantı. Mahsûs: özel. Uhlûte: karışım, alaşım. Ekdâd: karşıtlar, aykırılıklar. İblis: şeytan.
Cünûn: delilik. Şefkat: sevecenlik. Bî-dâd: zulüm, işkence. Gayz: hınç, öfke, kızgınlık. Garaz: kin,
düşmanlık. Cümlesi: hepsi. Magbûn: şaşkınlık, aldatılmış .aldanmış. Zebûn: güçsüz, düşkün. Teşne:
susamış. Hûn: kan. Tefrika: ayrılık, ayırma, bozuşma. Hunin: kanlı. Hatt: çizgi, yol. Gıybet: çekiştirme,
dedikodu. Riya: ikiyüzlülük. Tâb: parlak. Nikaab: örtü, peçe. Sağar: kadeh. Köhne: eski, bayat. Nehb:
yağma, çapul. Heder: boşa gitme, kaybolma, kayıp. Mâruf: bilinen, ünlü. Buğz: kin, hınç. Sitem:
gücenme. Adi: adalet. İhsan: başış. Ezeli: başı (başlangıcı) olmayan, öncesiz. Hâtıra: anı. Teseyyüb:
unutma, unutkanlık, ihmal. Kaanûn: yasa. Müşt: muşta. Tagallüb: zorbalık. Şeyn: utanç, leke, ayıp.
Ayb: ayıp. Akûr: kudurmuş, kuduz, ısırın. Hâkim-i lâ-rayb: kuşulanmayan (kuşkusuz) yargıç. Efrâhte:
Yükseltilmiş, yükselmiş, üstünde. Kayd: bağ, kural. Mübâlât: kayırma, özen, tasa. Müsavat: eşitlik.
Makdûr: yazgı, alınyazısı. güç, elinden gelen. Mesken: konut, evcik. Feyz: bolluk, bilim, sevinç. Nasib:
pay, kısmet, ele geçen. Lâkin: ama. Hırs: tutku, hırs. Ravza: cennet. Gayb: kaybolmuş, kaybolma, yitik.
Matrûd: kovulmuş, atılmış. Şeb-âlûd: gece bulaşmış, karanlık. Sademât: vuruşlar, çarpışlar, tepkiler.
İmân: özen, dikkat, iyice araştırma. Hüsrân: yıkım, zarar, ziyan, yoksunluk. Ârâyiş: süs, süslenmiş.
Şerm: utanma. Kerre: kez. Manzar: görünüm, görünüş. Ma'reke: savaş alanı. Maktel: öldürme
(boğazlama) yeri. Cân-sûz: can yakan. Mülevves: pis, kirli. Ciyfe: leş. Zabit: subay. Ümmid: umut.
Vatan: yurt. Saçı: başış. Velvele: gürültü, yaygara, şaşkınlık. Muğber: gücenik, tozlu. Sâmit: suskun,
sessiz. Haber-dâr.- haberli. Heyhat: yazık. Tıynet: yaradılış. Hûn-hâr: kan dökücü. Nefret: iğrenme,

lanet. Elvâh: tablolar, levhalar. Fecî: acıklı, korkunç. Girye: gözyaşı, ağlayış. Evcâ: acılar, ağrılar. Figan: inleme, ağlayıp sızlama Me'cûl: oluşmuş, yapılmış. Nuhuset: uğursuzluk. Gam-efzâ: acıyı (üzüntüyü) artıran. Rab: Tanrı. Zehrâbe: ağulu (acı, zehirli) su, acı. Tel'in: lanetleme. Dem'a: damla. Rahmet: iyilik, yağmur. Mezcetmek: katmak, kaynaştırmak. Zade: çocuk, doğan. Mes'ûd: mutlu. Hey'et: topluluk, kuruluş. Hilâl: ay. Celâl: güzellik. Semavî: göksel, gökçe, tanrısal. 60/Kudsiyet: kutsallık. Amal: umutlar, dilekler. Fi'âl: eylemler, işler, çalışmalar. Hürmet: saygı. Tesliyet: avutma, avunma. Acz: güçsüzlük. Müekkel: vekil olmuş. Munis: cana yakın, alışmış, sevimli. Şifâ-pâş; şifa saçan (veren), onultan, iyileştiren. Hürmet: saygı. Sima: yüz. Rikkat: incelik. Metanetle: direnişle, dayanarak. Zi-fen : fenli, fen sahibi, usta. Nâhun : tırnak. Zehrin: zehirli, ağulu. Vegaayi: kavgalar, gürültüler. Asr: yüzyıl, çağ. Muhyi: canlandıran, hayat veren. Gurre: aklık, parlaklık. Garra: parlak, güzel, gösterişli. Gül-efşân: gül saçan. Cinnet: delilik, çılgınlık. Cidden: gerçekten, doğrusu. Tehâlûf: uyumsuzluk, çekişme. Mu'âdât: düşmanlaşma, düşmanlık. Makdûr: yazılmış, yazgı. Heyhat: yazık. Mahkûm: hükümlü.

KIZILAY

Derneğin soylu katında*

Hâbil ile Kaabil, iki kardeş... Tarih bize
Kardeşliği gösterir bir kanlı sahneyle
Ve o korkunç örnekle gözümüze lânetli
Bir gülüş gibi ürkütücü, çok öfkeli
Binlerce görüntüyü serer. İnsan
Suçsuz ve azarlanmış, günahkâr ve pişman,
Yüce yurdundan bu aşağılık kavga yerine,
Sonsuz bir üzgü ve sürekli bir sürgünle
Gönderilirken, ona gizli bir bağırsızla
«Yüksel» demiş; soyundan gelecek kuşağı da
Hem alçalmaya, hem çalışmaya tutsak eden, alçak
Bir yaradılışı yükselmek tutkusuyla yormak,
Yormak ve yaşatmak isteyen güçlü Tanrı,
Söyle cezalandırmış kendisine başkaldıranları :

— İnsanoğlu yok ederek yok olacaktır,
Bu belâlı geçit hep kanla dolacaktır!

İnsanoğlu, işte şu karşıtların karması .-
Şeytanla melek, zulümle sevgi, deliyle akıllı.
Öfke ve hınçla hep yanılıp bozulmuş,
Hep birbirinin can düşmanı, kanına susamış.
Ektikleri hep ayrılık, biçtikleri hep kin,
Hep kanlı bir iz geçtikleri yerde kalan.
İkiyüzlülük, dedikodu. yüzlerinin parlak örtüsü;
Kardeş kanı: kadehlerinin eski şarabı.
Öldürme zafer, yıkma şeref, yağmalama şan;
Adalet ile iyilik, adı kin ile küskünlüğün.
Hak öncesiz bir anı, zorunlu unutulması;
Yasa yumulmuş bir koca el.- zorbanın muştası.
İnsanları sevmek, korumak kötü, acımak utanç,
Azgın bencillik, elde kılıç, katı bir yargıç.
Başlar hep özen ve tasa düzeninin yukarısında,
Eşitlik yalnızca ayak altında kalanlarda...
Yazgısı onun bu zaten, kara toprakta sürünmek;
Toprak ona her şey; .ona ocak, ona ekmek.
Ekmek, su, hayat, işte bunlar bütün payına düşen,
Ama sen o tutkunla... sen, ey yitik cennetin

Karanlık sürgünü, o tutkunla yaşamayı
Zehir ediyorsun kendine; tutkunun vuruşları
Dikkatini sarsıp yıkıyor, artık elinden,
Artık ayağından, başından ve dilinden
Kan serpiliyor, kan yağıyor, kan coşuyor, kan!
Bak haline, şaşkın, şu kızıl acıyla yığılan
Sensin; çektiklerinle süslenmiş şu mezarlar!
Utançla bir bak.- Şu karşında görünen nedir?
Can yakan bir savaş, ölüm yeri; o yatan şey,
Bak bak, şu pis, şu soğuk leşe... O bir bey,
Bir subay, otuz yılda açılmış koca bir gül,
Ailenin bir çocuğu, yurdun bir umudu... Gül,
Gül de için açılın ve övün; işte zaferler,
Şanlar, bağışlar, gürültüler... Ama ne haber
O dargın, suskun taşın altında yatandan?
Yazıklar olsun sana, ey yaradılışı kan döken!
Tiksiniyorum senin o acı tablolarından! O kandan,
Kandan, yaradan, ağlayıştan, inleyişten, acıdan
Oluşan o uğursuz tablolarından, o üzen
Cehennem tablolarından... Yine de Tanrın
Acımış da o yediğin ağulu suya bir damlacık
İyilik katmış. Onun mutlu çocuğu bu dernek.
Bir dernek ki ayı ve güzelliğiyle gökçe,
Dilek ve eylemlerinin kutsallığıyla gökçe!

Saygı sana, ey güçsüzlüğü avutan vekil,
Düşkünlere uzanan sevimli, şifalı el!
Saygı sana ey sevecenlik, insanlığın yüzünden
Kanlarını incelik, sabır ve beceriyle silen!
Saygı sana, ey kavgaların ağulu tırnağını
Çağın ciğerinden sökecek gizli pençe!
Saygı sana, ey akpak yüzü gül saçan!
Sana saygı, sana saygı...
Ama seni vicdan
Hep kanlara batmış ve kızarmış görecekse,
İnsanda bu delilik daha pek çok sürecekse,
Doğrusu, insanlığın bu uyuşmazlık, düşmanlık
Yazgısı ise... İnsan buna mahkûm ise... Yazık!

GÖKTEN YERE

Birden bütün harıltısı dehrin sükût edip
Yükseldi bir sadâ-yi müheykel; bu hatifi
Âvâze-yi mutantanın aksiyle en hafi
Evtâr-ı ihtisasa kadar şad ü mükterib,
Manzûr u muhtecib Her şey derin derin
Sarsıldı bir dakika... Semâ pak ü cevherin
Meş'alleriyle lâ-yetenâhi ve pür-ebed
Bir ma'bed ihtişamını almış, o lâ-yûed
Gözlerle arz-ı hâşi-i seyreyliyor; zemin
— Lertzân adımlarıyla, çolak kollarıyla, gah
Evhama, gah ümide koşan, daima tebâh
Amalının bakıyye-i enkaaz-ı harım
Nev-hande bir emel gibi memnun kucaklayan

Sükkân-ı zar ü hâirinin bir hatar-nişân
Âşûbe karşısındaki vaz'-ı hasarını
Temsil eden huşû'-ı zellîyle mübtehil,
Ser-geşte, — beklüyordu...
Sada önce ses değil,
Bir kükreyiştî sanki, buruşan ü zehre-çâk
Bir tûf-i lerze-rîz-i tehevür ki, ân-be-ân
Teşdidi igtizâb ile, serpildi nâ-gehân.
Başlar eğildi: fırtınalar sindi; kalb-i hâk
Durmuş gibiydi; cevde kırık bir kanat sesi,
Son kartalın sukuutu; bir inşân iniltisi;
Birkaç boğuk fisilti; ve bir lücce-i sükût...

Yalnız o söylüyordu, semavî haberlerin
Tebliğ-i sermedîsine hâs, i'tilâ-karîn
Bir nutk-ı bî-zebân ile .-

«Hallâk-ı lâ-yemût,
«Fâni beşer, yolunda ezelden hazırlamış
«Bir zirve-i rehâ. Şu semâvâta fırlamış
«Mağrur u muhteşem kuleler sence pek bülend,
«Pek şanlı, pek sûtûde eserlerdir. Eskiden,
«Tâ mehd-i hilkatinde, henüz yerde sürtünen
«Bir za'fi-mahz iken yine sen böyle hod-pesend
Eflâke tırmanırdın: Ok attın; kanat, balon,
«Her vasıtayla uçmaya uğraştın; işte son
«Verişlerin de gösteriyor: Kasdın, i'tilâ,
«Her lâhza i'tilâ ve teceddüd. Zaman zaman
«Düştün; ne baş, ne kol, ne kanat kaldı; nâ-gehân
«Bir darbe-i cenah ile bir hamle, bir daha,
«Yükseldi nâsiyen yine ulvî bulutlara.
«Fâniyyetin ve gaayet-i aczinle kapkara
«Bir leyl-i iştibâhın içinden sönük, alil
«Birkaç şuâi reh-ber edip sırr-ı hilkati
«Tahkika yol bulan nazarın her hakikati
«Bir gün bedâheten görecektir. Ve bî-delfil
«Artık yolunda gitmeye kaadirsin. Asuman
«Kâfi, dehânı etti asırlarca imtihan.
«Her gün başında yıldırım, altında zelzele,
«Mat'ûn ü müşteki yaşadın; hep elem, hüzn;
«Kandır bütün sehâyifi târîh-i ömrünün!
«Hâkim zekâ ve tecrüben artık gavâile.
«Ezdin başınla taşları, yendin denizleri;
«Tuttun elinle berki, o gurrende ejderi,
Tuttun ve bağladın; o senin şimdi en muti',
«En canlı âletin; odur ilkaa-yı ruh eden
«Eşbâh-ı mümkünâta senin kudretinle, sen
«Bî-şübhe kendi kendine bir âlem-î bedi',
«Bir âlem-î şuûn ü bedâyi'sin... ey hayât,
«Ey rûh-ı kâinat,
«Takdis edin: Beşer
«Takdise müstahaktır; odur Rabb-i hayr ü şer,
«Rabb-i mümkinât!»

Âşiyân, 22 Kânun-ı evvel 1328 Tevfik Fikret

Dehr: dünya, zaman. Sükût: susma. Sada: ses. Müheykel: heykelleşmiş, heykel gibi. Hatif: sesi işitilen ama kendisi görülmeyen, seslenici, çağırıcı. Âvâze: yüksek, ses, ün. Mutantan: tantanalı. Aks: yankı. Hafî: gizli. Evtâr: teller. İhtisas: duygulanma. Şad : sevinçli, mutlu. Mükterib : tasalı, üzgün. Manzûr: görünen. Muhtecib: görünmeyen, örtülü, gizli. Semâ: gök. Pak: temiz. Cevherin: mücevherden, cevherli. Meş'al: meşale, ışık, lamba, kandil. Lâ-yetenâhi: sonsuz, sınırsız. Pür-ebed: sonsuzluk dolu, sürekli. Ma'bed: tapınak. İhtişam: görkem. Lâ-yüed: sayısız. Arz: yeryüzü, dünya. Hâşi: alçakgönüllü, gönlü alçak. Seyrelemek: seyretmek, bakmak. Zemin: yer. Lertzân: titretecek. Gah: bazan, arasıra. Evham: kuruntular. Ümid: umut. Dâima: her zaman, boyunca. Tebâh: bozuk, çürük, tükenme. Amal: dilekler, umutlar. Bakiye: kalıntı. Enkaaz: yıkıntı, enkaz. Hâr: sıcak, ateşli. Nev-hande: yeni açmış (gülen). Emel: dilek, umut. Sükkâri: oturanlar, konuklar. Zâr: inleyen. Hâir: şaşırılmış, şaşkın. Hatar-nişân: tehlikeli, korkulu. Âşûbe: kargaşalık. Vâz'-ı hasar: acıklı (perişan) durum. Temsil etmek: yansıtmak, simgelemek. Zelil: bayağı, alçak. Mübtehil: yalvaran. Ser-geşte: Şaşkın, sersem, başı dönmüş. Sada: ses, yankı. Hurûşân: taşkın, çağılayan, coşan. Zehreçâk: öd koparan, korkunç. Tûf: yankı, yansıma. Lerze-rîz: titreten, titreyen. Tehevvür: öfkelenme, kızgınlık. Ân-be-ân: gitgide. Teşdid: artırma, şiddetlenme. İgtizâb: öfkelenme. Nâgehân: ansızın, birdenbire. Hâk: toprak. Cev: boşluk. Sukuut: düşme. Lücce: engin su, kalabalık. Semavî: gökçe, göksel, tanrısal. Tebliğ: bildirme. Sermedi: sürekli. Has: özgü. İ'tilâ-karin: ululuğa (yüceliğe) yakın, ulu, yüksek. Nutk: söylev, konuşma. Bî-zebân: dilsiz, sözsüz. Hallâk: yaratan, Tanrı. Lâ-yemût: ölümsüz. Fâni: ölümlü. Beşer: insan. Ezelden: önceden, başından. Zirve: doruk, tepe. Reha: kurtuluş. Semâvât: gökler. Mağrur: gururlu. Muhteşem: görkemli. Bülend: yüce, yüksek. Sütûde: beğenilmiş, kutlu. Mehd: beşik. Hilkat: yaratılış. Za'f: güçsüzlük, zayıflık. Mahz: su katılmamış, katıksız, tam. Hod-pesend : kendini beğenen, bencil. Eflâk: gökler. Vasita: araç, taşıt. Verziş: uğraş, çalışma. İ'tilâ: yükselme. Lâhza: an. Teceddüd: yenilik, yenileşme. Nâgehân: ansızın. Darbe: vuruş. Cenah : kanat. Hamle: atılım. Nâsiye,- alın. Ulvî: yüce. Fâniyet: ölümlülük. Gaayet: çok, son, uç, amaç. Acz: güçsüzlük. Leyl: gece. İştibâh: kuşkulanma, kuşku. Alîl: sakat. Şua: ışın. Rehber: kılavuz. Sırr: giz, sır. Hilkat: yaratılış. Tahkik: araştırma, anlama. Nazar: bakış. Hakikat: gerçek. Bedâhетен: açıkça, apaçık. Bî-delil: kanıtsız, öncüsüz, kılavuzsuz. Kaadir: güçlü, elinde olan. Asuman: gök. Kâfi: yeter. Asır: yüzyıl. İmtihan: sınav. Mat'ûn: kınanmış, horlanmış. Müşteki: yakınan, şikâyet eden. Hüzün: üzüntü, acı, tasa. Elem: üzüntü, acı, dert. Sehâyif: sayfalar. Hâkim: egemen, yeterli. Tecrübe: deneyim, deney. Gavâil: sıkıntılar, belâlar. Berk: şimşek. Gurrende: gürleyen, homurdanan. Ejder: canavar. Mutî: uysal, itaatli. İlkaa: fırlatma, bırakma, atma. Eşbâh: vücutlar, varlıklar, olabilenler. Kudret: güç. Bî-şübhe: kuşkusuz. Âlem: evren, dünya. Bedî: güzel. Şuûn: olaylar. Bedâyi: güzellikler. Kâinat: evren. Takdis etmek: kutsamak. Beşer: insan. Müstahak: hak etmiş, lâyıf. Rabb-ı hayr ü şer: iyilikle kötülüğün tanrısı. Hayr: iyilik. Şer: kötülük. Rabb: Tanrı. Mümkînât: olabirlikler, olanaklar.

GÖKTEN YERE

Birden dünyanın bütün gürültüsü kesildi,
Büyük bir ses yükseldi; yeri bilinmeyen
Bu tantanalı sesin yankısıyla en gizli
Duygu tellerine kadar üzgün ve şen,
Görünen ve görünmeyen
Her şey derin derin
Sarsıldı bir dakika... Gök temiz, mücevher
Lambalarıyla sonsuz ve uçsuz bucaksız
Bir tapınak görkemine bürünmüş, sayısız
Gözlerle küçük yeryuvarlağına bakıyor, yer
— Titrecek adımları, çolak kollarıyla bazı
Kuruntuya, bazı umuda koşan, kırılan
İsteklerinin sıcak yıkıntılarında geri kalanı
Yeni açılmış bir umut gibi sevinçle kucaklayan
Bu şaşkın ve inleyen konukların tehlikeli
Bir kargaşa karşısındaki düşkün halini
Yansıtan bir alçalışla yalvarırcasına,

Afallamış — beklüyordu...
Yankı ses değildi,
Bir kükreyiştü sanki, taşkın ve öd koparan
Bir öfkenin titreyen yansımasıydı; sürekli
Artarak kızgınlığı, serpildi ansızın.
Başlar eğildi, fırtına dindi; yüreği toprağın
Durmuş gibiydi; boşlukta kırık bir kanat sesi
Son kartalın düşmesi, bir insan iniltisi,
Birkaç boğuk fisiltı, büyük bir sessizlik...

Yalnız o söylüyordu, gökten gelen haberlerin
Her zamanki bildirimine özgü, yüceliğe yakın,
Sözsüz bir deyişle:

«Ey ölümsüz Yaratan,
Ölümlü insan yolunda çok önceden kurmuş
Bir kurtuluş tepesi. Şu göklere fırlamış
Gururlu ve görkemli kuleler sence pek yüce,
Pek şanlı, pek kutlu eserlerdir. Eskiden
Yaratılışın beşiğinde henüz yerde sürünen
Pek zayıfken de sen kurumla yine böyle
Göklere tırmanırdın: Ok attın, kanat, balon,
Her araçla uçmaya uğraştın; işte son
İşlerin de gösteriyor.- Amacın yükselme,
Her an yükselme ve yenileşme. Zaman zaman
Düştün,- ne baş, ne kol, ne kanat kaldı; birden
Bir kanat çırpışıyla bir atılış, bir daha,
Yükseldi alnın yine yüce bulutlara.
Ölümlü ve çok güçsüz oluşunla kapkaranlık
Kuşku gecesinin içinden sakat, sönük
Birkaç ışını kılavuz tutup varlığın gizini
Anlamaya yol bulan bakışın her gerçeği
Bir gün açıkça görecektir. Artık
Kılavuzsuz yolunda gidebilirsin. Yeter, madem
Gökler dehanı yüzyıllardır sınıadı.
Her gün başında yıldırım, altında deprem,
Kınandın, yakınarak yaşadın; hep tasa, acı;
Kandır hayat tarihinin bütün sayfaları!
Deneyim ve zekânla artık egemensin belâlara.
Ezdin başınla taşları, yendin denizleri;
Tuttun elinle şimşegi, o gürleyen canavarı,
Tuttun ve bağladın; o şimdi senin en uslu,
En canlı aletin; odur hep can veren
Senin gücünle bütün varlıklara;
Kuşkusuz, kendi başına güzel bir evrensin,
Olaylar ve güzellikler evrenisin... ey hayat,
Ey ruhu evrenin,
Kutsayın. İnsan
Kutsanmayı hak etmiştir; odur tanrısı iyiliğın,
Kötülüğün,
Tanrısı olanakların!»

Aşiyân, 3 Ocak Tevfik Fikret
1910